

Mladika

2/3-95

RODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

7
117 986 1995



04585,2/3

COBISS



Blagoslovljene
velikončne
praznike voščita
bralkam in bralcem
uredništvo in uprava

MLADIKE

MLADIKA 2/3

IZHAJA DESETEKRAT V LETU

LETO XXXIX. 1995

KAZALO

Slovenska manjšina med Rimom in Ljubljano	33
Katarina Mahnič: Postaja Pesek	34
Vladimir Kos: Pomladni finale; Vrtnar in Miriam.	35
Vlastja Simončič: Franc Jeza v "štirici"	37
Mogoče vas bo zanimalo zvedeti, da	39
Saša Rudolf: Za Pepijem Dolencem se je izgubila vsaka sled.	40
Zora Tavčar: Slovenci za danes: dr. Evgen Bavčar	42
Pod črto	45
Egidij Vršaj: Slovenija v Evropi in ezulske nepremičnine v Istri	51
Antena	55
Martin Jevnikar: B. Pahor - A. Rebula; Edvard Kocbek pričevalec našega časa	61
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Irma Ožbalt)	62
Ocene: Knjige: Ob knjigi A. Stresa "Človek in njegov Bog" (A.R.); Razstave: Slikar Rosignano in Avgust Černigoj (Magda Jevnikar)	64

Na platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Listnica uprave

Priloga: RAST 94-95

Zunanja oprema:
Edi Žerjal

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040/370846 - fax 040/633307
Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA
Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 4.000 lir. Celoletna naročnina za Italijo 35.000 lir; nakazati na poštni tekoči račun 14470348 - Mladika - Trst. Letna naročnina za Slovenijo 35.000 lir ali enakovreden znesek v drugih valutah. Druge države 40.000 lir (ali enakovreden znesek v tuj valuti), po letalski pošti 50.000 lir.

Tisk in fotostavek:
"graphart", Trst, Drevored D'Annunzio 27/E
tel. 040/772151

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva

"Negativna nepozornost"

Novi list je 2. marca objavil krajši prispevek o predstavitvi knjige prof. Borisa Paternuja "France Prešeren (1800-1849)" v Katoliški knjigarni v Gorici izpod peresa neznanega pisca, ki se je podpisal "Udeleženeec". Le-ta je članku dodal svoj osebni komentar, ki se glasi: "Kot na žalost že večkrat v zadnjem času tržaška slovenska radijska postaja ni imela za umestno poročati o prireditvi, kar kaže vsekakor negativno nepozornost do kulturnega delovanja na Goriškem. Pridno pa beleži pustne manifestacije..."

Ker Radio Trsta A poslušam, si upam reči, da trditev "Udeleženca" ni resnična. Kar se tiče predstavitve Paternujeve knjige (ki je že prej bila v Trstu), sem 1. marca slišal izčrpno poročilo v oddaji "Na goriškem valu", kjer je bil poseben poudarek dan temu, kar je na predstavitvi povedala prof. Lojzka Bratuž. Glede ostalega pa samo to: "že večkrat v zadnjem

času" je Radio Trst A izčrpno poročal o reviji "Cecilijanka" (nastope tudi redno predvaja), o izvedbi kantate "Oljki" (kar dvakrat ali trikrat, če se ne motim), o podelitvi nagrad natečaja "Simon Gregorčič v posoškem prostoru", o osrednji Prešernovi proslavi v Gorici, o predstavitvi druge (goriške) knjige Krajevnege leksikona Slovencev v Italiji... še bi lahko našteval, a ne bom. Poleg tega je vsako sredo na valovih tržaške radijske postaje oddaja "Na goriškem valu", ki posebej poroča o dogodkih na Goriškem. O kaki "negativni nepozornosti" ni torej ne duha ne sluha.

Pa še nekaj: od časa do časa se v našem dnevnem in periodičnem tisku taki in podobni neosnovani očitki ponavljajo, tako da imam vtis, da si nekdo želi stalno pogrevati neko polemiko, ki bi sicer zamrla, saj ni argumentov zanjo. Ali ni že čas, da bi s takimi stvarmi nehali?

A.G.

Za verne partizane

Kot je bilo že mnogokrat napisano in kot vsi starejši vemo iz osebne izkušnje, so se pri partizanih v NOB borili ljudje vseh ideoloških usmeritev. Posebno na Primorskem je bilo med njimi mnogo ali mogoče celo večina vernih katoličanov, ki so se tu uprli predvsem raznarodovanju.

Zato predlagamo, v znamenju sprave, a tudi kot dejanje pravičnosti, da se na vse spomenike padlim borcem v drugi svetovni vojni ob zvezdo vklesa tudi križ.

Kakor bi bilo krivično, da bi na spomenikih ne bilo rdeče zvezde, saj so mnogi vanjo verjeli in zanjo padli, bi bilo vendarle krivično, ne priznati vernim partizanom, ki so umrli za svobodo, njihove vere!

Ob 50-letnici zmage nad nacisti in fašisti naj bi to drobno priznanje mrtvim prispevalo tudi k večji strpnosti med živimi!

SLIKA NA PLATNICI: Nebotičnik (foto Tomaž Susič).

UREDNIŠKI ODBOR: Lilijana Filipič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Marko Tavčar, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Albert Miklavec, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Adrijan Pahor, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Breda Susič, Lojze Škerl in člani uredniškega odbora.

Slovenska manjšina med Rimom in Ljubljano

23. aprila bomo imeli novo volino preizkušnjo. To bodo upravne volitve, pa še delne povrh, saj bomo pri nas volili le v nekaterih občinah, drugod po državi pa bodo imeli deželne volitve, ponekod tudi pokrajinske. Za tržaško pokrajino ne bomo volili, ker morajo šele dokončno razsoditi, ali je bil priziv Slovenske skupnosti upravičen ali ne.

Čeprav bodo te volitve upravne, bodo nesporno imele velik političen pomen, ker sovpadajo z najhujšo krizo povojne Italije: iz rezultatov bodo stranke sklepale, ali je čas primeren za parlamentarne volitve.

Berlusconi se mudi, ker čas dela proti njemu, ni pa rečeno, da dela tudi proti desnici. Nevarnost močnega porasta Finija in njegovega Nacionalnega zavezništva je več kot očitna. Levica se še ni dobro zavedla, kaj se dogaja, bivši krščanskodemokrati pa so pognali 40-letno doto in so v popolnem razsulu. Zdaj se njihova sredina seli na desno, kjer jo bodo pogoltnili.

Za slovenske volilce na Tržaškem pomenijo te volitve prelomnico: v Dolini gre Slovenska skupnost na volitve skupaj z levico. To se je sicer že zgodilo v Trstu, vendar so tam bile razmere objektivno drugačne, poleg tega pa so tam ostali komunisti zunaj županske koalicije. V Dolini smo vsi skupaj. Ali je to spodbuden korak, ali pa samo dokaz naše skupne šibkosti, bo povedala bližnja prihodnost.

Razmere nas nujno silijo, da o tem začenjamo razmišljati na vseh ravneh, vendar pa ob doslednem spoštovanju pravega pluralizma in samostojnosti vseh komponent.

Odnosi manjšina-Slovenija

Enako doslednost pa si želimo in jo tudi pričakujemo v vseh naših stikih s Slovenijo, njenimi institucijami, ustanovami, strankami in organizacijami. Sedanji manjšinski trenutek je kritičen. To ni nikakršna fraza, temveč dejstvo, ki izhaja iz demografskega upadanja manjšinskega prebivalstva, politične in gospodarske krize ter desnega zasuka v Italiji in obenem tudi zaradi slabih in neobetavnih odnosov med Ljubljano in Rimom. Slovenski politični krogi v preteklosti niso ravnali v skladu z resničnimi nacionalnimi interesi, ko so podpirali eno samo stran. Zato se mora uveljaviti načelo, da bo matica enako širokosrčno podpirala vse Slovence zunaj državnih meja, ne glede na stranko, ki bo imela v Sloveniji vodilno vlogo: Slovenija ima interes, da so njene manjšine zunaj meja močne in enakovredno upoštevane. To pa se lahko zgodi, če je priznana pluralistična razvejanost njihovega organiziranega življenja, da lahko brez pogojevanj izvajajo svoje politične, kulturne in gospodarske in druge družbene dejavnosti. Zato bi bilo potrebno dosedanje naključne stike institucionalizirati in jim dati pravo težo, da se ne bi ponovili incidenti, kot bi lahko označili nedavni spodrselj ob (sicer samo začasem) preklicu obojestranskega priznavanja diplom med Ljubljano in Rimom.

Slovenska TV

Dolgo smo čakali, ali vendarle smo dočakali televizijske oddaje za slovensko manjšino v Italiji. Vse je sicer še v poskusni fazi in nič še ni gotovo, kako bo z vidljivostjo slovenkega manjšinskega programa, vendar pa je začetek obetaven, čeprav je oddajini čas zelo skopo odmerjen in marsikaj daje slutiti, da namerava ustanova Rai skopo upravljati sredstva, ki jih predvideva konvencija z državo. Eno je gotovo res, da bodo morali slovenski uslužbenci Rai-a zelo dobro in domiselno upravljati s časom in s sredstvi na razpolago, če bodo hoteli zares prispevati k splošnemu razvoju manjšine.

Med Rimom in Ljubljano

Med Rimom in Ljubljano pa se je znova povišala temperatura v odnosih. Farnesino je presenetila gesta slovenskega zunanjega ministrstva, ki je na italijansko zahtevo po vrnitvi nepremičnin odgovorilo s prvim seznamom nepremičnin, ki jih je fašistična Italija med vojnama zaplenila ali kakorkoli že odtujila slovenski manjšini. Bolj kot vsebina tega dejanja vznemirja italijanske diplomatske in politične kroge očiten namen Ljubljane dati razumeti, da ne misli popuščati v svojih stališčih glede istrske krize. Govori se, da Združene države spet pritiskajo na Rim in Ljubljano, da bi dosegle popustljivejše stališče na obeh straneh. Oglša se baje tudi Nemčija, ki skuša še utrditi svoje vplivnostno področje ob severnem Jadranu.

Postaja Pesek

Katarina Mahnič

Pes je tekel za njo. Bil je mešanec dinga in enega tistih grdih pretegnjenih psov, ki so s pokončnimi ušesi in zašiljenimi gobci kot sence huškali po mestu; čez dan so polegali pod terenskimi vozili ali v vežah podzemnih hiš, ob zatonu sonca pa so pretegnili svoja mršava telesa, se otresli in z visoko dvignjenimi repi začeli svoj nočni obhod. Prav pretresljivo so se oglašali včasih; posebej ob polni luni in v času parjenja je zatleglo tuljenje napolnjevalo neskončnost peščene praznine. Takrat so se srečevali s svojimi divjimi sorodniki, po katerih so podedovali oranžnorjav nadih dlake, le da je bila njihova veliko bolj obledela in resasta, kakor mrtva. Pa saj prav živi tudi niso bili, takole oropani varovanja ovčjih čred, edinega poslanstva, ki poldivjim pastirskim psom kaj pomeni. Ta nagon, ki je počasi zamiral v njih, so zato usmerili k človeku: sledili so ljudem tiho in brezbrizno, se včasih strastno zagnali v tekajočega otroka ali kolo premikajočega se vozila, spali kjerkoli in sprejemali hrano od kogarkoli. Nihče jih ni preganjal in nihče jih ni zares imel, čeprav je kot mladič skoraj vsak pes nekomu pripadal. Z odraščanjem so se počasi vračali k tropu, a nikoli niso čisto odšli. Zagotovo pa so prišli umret na prag svojega "prvega" gospodarja. Hodila je po rdečkastem pesku ob robu ceste in pes ji je sledil. Na živce ji je šel in kar nekajkrat ga je z odsekanim gibom roke in ostrim ukazom pognala nazaj, pa ni ubogal. V varni razdalji jo je mlahavo, s poklapanimi ušesi in otdelim repom, ubiral za njo. Brez navdušenja, brez vohljanja, brez divjanja tace. Samo za njo je šel. Celo pes, je besno pomislila, celo pes se obnaša do mene drugače kot do drugih ljudi. Resda je bil njihov pes, majhno kepico je nekoč od bogve kod privlekla hči, a za nikogar drugega ga ni tako skrbelo. Ne za moža, še manj za otroke. Nikoli ni hodil za njimi, nikoli se ni domišljjal, da so njegov ovčji trop. Menda ga je zanimala samo izgubljenca ovca, pa še tej ni znal izkazovati ljubezni, kakršno je zahtevala. Ob primerjavi je tiho zastokala. Noro, da lahko prav vse v tem prekletem kraju primerjam s psi. Otroško navdušenost, ljubezensko strast, odtujevanje, večno hrepenenje. Celo razočaranje. Le umret se mi ne da na domačem pragu. Ja, začelo se je s hrepenenjem. Saj ponavadi se stvari tako začenjajo. Kraj, v katerem je nekega zgodnjega poletnega jutra zapustila avtobus, je bil nekaj posebnega. Vzniknil je iz pu-

ščave takšen, kot bi ga ustvaril ogromen krt. Vseposod so se dvigali rdečkastorjavi kupi zemlje in le ime na obcestni tabli je dajalo slutiti, da so se pripeljali v čisto spodoben kraj. Glavna ulica je domnevo potrjevala z nekaj poslopji; avtobusno postajo, pošto, hotelom in več trgovinami. Vse drugo je bilo pod zemljo. Potniki so polni radovednosti in nelagodja obenem zlezli na plano ter si pretegovali otrple ude. "Jaz ne bi ostala tukaj niti minute", se je pridušala debela gospa v pretirano izrezani rožnati obleki, "saj kako pa živijo, kakor v grobovih." "Pa to še ni najhuje," ji je pritegnil rdečeličen gospod, ki si je z nekoč belim robcem s plešaste glave kar naprej brisal pot, "ko bi vi vedeli kakšna hudičeva živalska zalega živi tod okrog; strupene kače, pa škorpijoni in takooole veliki kuščarji, katerih ugriz ne popusti niti po smrti". In krčne žile na njegovih belih, v pisane kratke hlače oblečenih nogah, so zatrepetale. Trem dekletom v lahkih povitih bombažnih majicah in mini krilih so istočasno ušle besede: "Brez zveze." Dve sta naveličano žvečili, tretja je kadila in s prosto roko listala po voznem redu. Bile so takšne vrste, da jih je zanimalo samo tisto, kar so se odločile videti. Podzemni kraji očitno niso bili na njihovem seznamu. Japonskemu zakonskemu paru, ki je vsako prosto minuto izkoristil za fotografiranje, pa je bilo tako ali tako vseeno. Samo šofer je opazil, da se z njo nekaj dogaja. "Boš ostala?" je vprašal tako naravno, kot bi jo povabil na kavo. "Ja", ga je pogledala, kot bi povabilo z veseljem sprejela. "Samo nahrbtnik še vzamem". In že je ostala sama, v oblaku prahu pa je izginjal avtobus. Vse se je potem zgodilo tistega dne. No, skoraj vse.

Odločitev, ki je presenetila še njo samo, jo je za nekaj trenutkov ohromila, ravno za toliko časa, da so se plahih rdečkastih tonov osvobojeni sončni žarki v vsem sijaju razlili po pokrajini in navedenem mestecu. Teža nahrbtnika jo je predramila iz zamaknjenosti in napotila se je proti najbližji hiši. Pravzaprav to ni bila čisto prava hiša, pač pa velikanski kup, ki se je dvigal iz tal. Le po vdelenih vratih se je dalo razbrati, da v njem živijo ljudje, tabla nad njimi pa je oznanjala, da se v podzemlju skriva nič drugega kot mladinski hostel. A na njeno, čeprav vztrajno trkanje, se vrata niso odprla. Poskusila je na drugi strani "hriba", čeprav je cerkveni zvonik opozarjal, da je tam najbrž vkopana

cerkev. Sum je bil potrjen, ko se je na odprtih vratih pojavil mrkogledajoč razmršen moški v kopalnem plašču, ki nikakor ni bil podoben lastniku kakršnegakoli prenočišča. Najbrž bi bila tudi jaz divja, če bi me zmotili pod prho, se je tolažila ob pogledu na lužice ob neznančevih nogah ter mrzlično brskala po spominu za ustrezno angleško frazo. In, kot ponavadi v napetih trenutkih, je izdavila nekaj popolnoma neumestnega: "Ali ste sami?" Že naslednji hip bi se najraje mahnila po glavi ali preprosto izginila, kot je vedno tako lepo uspevalo pravljичnim junakom. Pa je še vedno kar stala tam in začudeno opazovala, kako so se moškemu ustni koticiki rahlo privihnili in se je v resnih očeh hudomušno poblisknilo. "Žena in otroci še spijo", je odgovoril in preden je prav pomislila, ga je polomila drugič: "O, ste poročeni?" In že sta bruhnili v odrešujoč smeh ki je pomenil, da je led prebit in da je pravzaprav včasih kar dobro, če se človek, hote ali nehote, ne drži ustaljenih pravil obnašanja. Skuhal jima je močno kavo in dejal, naj ga kliče kar Paul, tisti father spredaj lahko mirno izpusti. Z vikanjem ali tikanjem pa v angleščini tako ali tako ni bilo težav. Govoril ji je o življenju v tej prežgani in preluknjani peščeni samoti. O pustolovskih možeh, kopalcih opalov, ki jih je premamila blišč kamna in so v skromnih izkopanih domovih ostali za vedno. O njihovih ženah, ki še vedno sanjajo o zelenih vrtovih in cvetočih rožah, medtem ko leto za letom skušajo vzgojiti vsaj eno drevo, vsaj en simbol neumrljivega hrepenenja. A drevesa tukaj ne rastejo. Govoril ji je o drobnih radostih teh ljudi: o golfu, ki ga igrajo kar na pesku, o veliki kotanji, ki se ob vsakem večjem deževju spremeni v krajevni bazen, o "san-kaških tekmah, ki jih s streh njihovih hiš prirejajo otroci, o pravih pravcatih konjskih dirkah..." "Znorel bi, če bi moral oditi, če bi me prestavili v kakšno veliko mesto."

Pripovedovala mu je o zamolkli mrakobnosti katedral starega kontinenta, o širokih bulevarjih mest, o divji samoti gora in vznešenosti, ki te prevzame, ko se povzpneš na njihove vrhove. Pripovedovala mu je o snegu, ki odene dežele v mehko belino in jih za nekaj časa spet naredi nedolžne in čiste. Pa o neskončni modrini morja, dišanju pokošene trave, enakomernem drdranju vlaka skozi noč. Toliko barv, vonjav, zvokov... "Znorela bi, če bi morala nekje ostati za vedno."

Bila je prva majska nedelja, materinski dan. Ženske so veselo klepetajoč prihajale v cerkev, obdane z brenčečimi roji otrok. Moških je bilo bolj malo ob njihovi strani, kot bi se jim zdelo zamalo, da tudi ta dan ni v celoti posvečen njim. Ugajalo ji je sproščeno vzdušje, prijeten hlad podzemnega prostora, preprost šopek suhih rož na oltarju, nežni otroški glaski ob spremljavi kitare, pridiga. Všeč ji je bilo, da nikogar ne pozna, pa se tako domače počuti.

Vladimir Kos

Pomladni finale

*April je bolj kot marec svojevoljen:
zdaj soncu dovoli, da milo sije,
zdaj zapove oblakom mrzel dež.*

*A divji ingver z mrtvih listov vzkljuje:
dehteč od neskajeno dobre volje,
nad zemljo dvigne cvet z zlata utežnic,
da zelenino vigredi odseva.*

*O, da bi tvoj odsev postal odmev!
Ker Božji Sin se vrnil je iz groba
z zeleno lovoriko večne zmage,
s svetlobo iz nebeškega zlata!*

*O, kako bi Tvoja vriskala podoba!
Da vsi bi čuli, da sta smrt in vrag
zgubila vstop v prestvarjanja finale.*

Vrtnar in Miriam

*Morda ne bo nihče pod mojim oknom
poslušal pesem brez noči žena –
v veliko noč me bodo zvezde čule,
dvatisoč let na poti v zvok besede.*

*Za prazen grob vedo, za tihi jok,
ki se rosi iz bede v sence blede,
v nedeljo, ki jo petek je zasul,
s poslednjim krikom v križ Zabitega.*

*Za grič iz oljk vedo, a ne za glas,
ki z njim Vrtnar je Miriam poklical,
ker prav tedaj je zor ves svod pozlatil,
utrnil zvezdic leščerbe za noč.*

*S prisego potrdim, da je resnica,
da Križani je stal pred groba vrati,
spet živ se Magdaleni smehljajoč.
Še zdaj prihaja živ z nebes med nas!*

*In zvezde pesmi prisluškujejo,
ko jim na poti v to veliko noč
resničnosti Lepoto razodeva:
med smrtjo in življenjem ni več – zeva.*

...“Give us this day our daily bread.
And forgive them who trespass against us.
And lead us not into temptation:
but deliver us from evil.”

Molila je skupaj z drugimi, ob pomoči drobne knjižice tudi v njihovem jeziku. Še nikoli je ta preprosta prošnja ni tako prevzela, pravzaprav je še nikoli ni molila tako, da bi zraven razmišljala o besedah, ki jih izgovarja. Bila je pač molitev, ki jo je znala že celo večnost, od predšolskega verouka dalje. V domačih cerkvah so jo začenjali z ganljivimi, poučnimi uvodi, zmolili pa mlačno; vsaj njej ni nikoli segla do srca. Tokrat pa se je resnično čutila povezana z vsemi – vse bi prosila odpuščanja, vsem bi znala odpustiti.

Po maši ji je Paul razkazal mesto. Skozi odprta okna zaprašene terenskega vozila je odzdravljaval mimoidočim in se hkrati spretno izogibal psom, ki so v iskanju sence izgubljeno tavalj po cesti. “Kako so grdi!” je vzdihnila, čeprav je drugače imela pse čisto rada. A ti so bili, s pogledi uprtimi v tla, bolj podobni zablodelim lisicam. “Veš kaj, v golf klub te bom peljal. Ob takšni uri in na takšen dan je poln ljudi, ki se te bodo razveselili.” Tam se je potem zapečatila njena usoda, čeprav je bila, če je prav pomislila (in mislila je o tem temeljito in velikokrat), ta zapečateni že s pritrdilnim odgovorom na šoferjevo vprašanje: “Boš ostala?”

Vse polno starčkov je s steklenicami piva pred seboj posedalo po prostoru. Igrali so šah in karte, saj je bila vročina za spopad z belimi žogicami na peščeni planjavi še prehuda. Bili so navdušeni nad dekletom, ki je kot z neba padlo mednje, pa še duhovnik jo je pripeljal. “John”, “George”, “Billy”, “Patrick”, “Sam”... imena so deževala in roke so se stegovala v pozdrav. Eden jo je vabil k partiji taroka, drugi se je hotel preizkusiti z njo v šahovskem dvoboju, tretji je že vlekel iz vreče palice za golf, da bi jo poučil o vseh čarih tega športa. In prav vsak je hotel, da bi potegnila prvi požirek iz njegove steklenice. “Hej, pridi no po svojo pijačo”, je zaklical prijeten glas. Obrnila se je in za barskim pultom zagledala fanta svojih let, ki ji je ponujal mrzlo, še orošeno steklenico piva. “Ob sobotah in nedeljah strežem tem starim barabam,” se je režal, “drugače pa kopljem, ali bolje rečeno iščem opale v očetovem rudniku.” “Kot vsi tukaj,” je še dodal. Podaril ji je reklamni plakat za konjske dirke s prelepim, ročno izrisanim motivom dirjajočih konj. “Svetovni dogodek, ti rečem,” se je navduševal. “Tukajle zadaj – zemljišče na katerem ponavadi igramo golf, se enkrat na leto spremeni v pravo dirkališče. To moraš videti!”

Ko se je čez nekaj ur, na jekleni vrvi sedeč in s čelado na glavi, spuščala po jašku v opalni rudnik, je pred seboj še vedno videla hudomušno vprašujoče Paulove oči. “Boš ostala, kaj?” so jo spraševale, ko je

veselo nasmejana odhajala iz kluba, v spremstvu mladeniča in treh starčkov, ki se kar niso dali odgnati. Tukaj spodaj se je odpiral nov svet in v stenah se je tu in tam poblisknilo. Njen gostitelj je bil zelo ponosen, pa tudi malce napet; ko sta prilezla na plano, ji je podaril svetel opal prelivajočih se barv. “Sam sem ga našel”, je izdaval. “Tvoj je – za dobrodošlico.” Bolj za slovo, si je mislila sama pri sebi, pa jo je vendar ganilo.

Tisto noč je sanjala, da odhaja. Pred cerkvijo jo je čakal osedlan narisani konj s plakata. Ob njem so postrojeni v ravno vrsto, v pozoru stali vsi strici in visoko vzdignjene držali palice za golf. Na drugi strani jo je z mahajočimi repi pozdravljali trop psov. Vsi so ji zrlj naravnost v oči. Ko se je ravno vzpenjala v sedlo, je pristopil mladenič in prijel za vajeti. Bil je čudno sključen pod bremenom, vrečo, ki jo je nosil pod pazduho. Razvezal jo je in iz nje so se v polnem bleščavju barv, ki so po lepoti prekosile celo sončni vzhod, vsuli opali. Nad vsem dogajanjem pa je, kot iz daljave, plaval Paulov glas: “... zgodi se Tvoja volja, kakor v nebesih, tako na zemlji...”

Ostala je. Ne da bi pravzaprav kdajkoli vedela zakaj. Mogoče zaradi tistega edinstvenega in močnega občutka pripadnosti, ki jo je obšel že pri jutranji maši in se z novimi znanstvi prek dneva trdno zasidral v njej. Mogoče zaradi hrepenenja, ki je dihlo iz ljudi in do naelektrenosti napolnjevalo ozračje. Mogoče celo iz ljubezni do oporekanja, čeprav sami sebi. Bila je začarana, zakleta kot Trnjulčica, prostovoljno ujeta v svoj podzemni peščeni grad. Leta so tekla; tudi njihov tek je bil podoben pesku, ki ga močan veter zvrtniči in v hipu odnese milje daleč skozi puščavo. Rojevali so se otroci in bili pravzaprav njen edini kompas v tem divjem vrtincu časa. Kompas, ki ji je končno tudi pokazal, da ne sodi sem, da temu kraju ni nikoli resnično pripadala. Ne deželi, ne jeziku, ne ljudem. Paula so prestavili – v veliko mesto. Ona je ostala – na istem mestu.

* * *

Ob spominu na njun prvi pogovor je brenila v povoženega zajca. Za njo je zatrobil avto. Pes se je počasi umaknil k robu ceste, ona pa je, ne da bi se obrnila, hodila naprej. “Hey, do you want a lift?” so jo vabili nasmejani moški obrazi, prepričani, da je namenjena k možu na opalno polje. “Ne, rada bi hodila”, je nezavedno odgovorila v slovenščini. “What, what do you say?” so neusmiljeno silili vanjo. “Live me alone, I prefer walking!” je skoraj zakričala in pospešila korak. “What a bloody hell...” je med prehitevajočim ropotom še ujela čudenje fantov, kajti veljala je za prijazno, vedno na smeh pripravljeno žensko. Potem sta spet ostala sama, ona in pes.

Franc Jeza v "štirici"

Vlastja Simončič

Vse je začelo 2. marca 1942, ko sta me na Dolenjskem prišla aretirat dva kamiona italijanskih vojakov. Pri poskusu pobega sem dobil udarec s puško po glavi. Nezavestnega so me prepeljali v Ljubljano, kjer sem se iz nezavesti prebudil v bolniškem zaporu. Z grozo sem ugotovil, da sem popolnoma hrom. V sobi nas je bilo šest ranjencev, pri vratih pa je sedel italijanski vojak s puško na kolenih. Medsebojni pogovor je bil strogo prepovedan. Na črni tablici nad mojim zglavjem je bilo s kredo napisano moje ilegalno ime "Soklič".

Morda je minil mesec dni, ko je dopoldne na hodniku nastalo vpitje in preklinjanje italijanskih vojakov. Naenkrat je silno butnilo v naša vrata, ki so se na stežaj odprla. Na pragu je nastal spopad mladeniča s štirimi vojaki. Ocenil sem, da je kakih 25 let star. Med pretepom so ga pririnili v kot naše sobe, kjer so ga potisnili na zid in tako obdelali, da je bil zid krvav. Ko je nesrečnik dobil brco v trebuh, se je sesedel in omagal. Zgrabili so ga za rame in po tleh zvlekli na hodnik. Ker smo v sobi glasno protestirali, je naš stražar ušel na hodnik. Popoldne sta v sobo prišla dva delavca, ki sta očistila krvave sledi.

Ker smo imeli skrito zvezo, smo o dogodku poslali poročilo in smo zvedeli samo to, da je bil zapornik vpisan z imenom Jeza Franc, brez omembe bivališča. Pol stoletja pozneje mi je Mladika v 1. št. leta 1992



Glavni vhod v "štirico" danes. Takoj za vhodom je med vojno bila italijanska straža. Posneto 9.II.1995.



Še danes je na zgradbi velika štirica! Posneto 9.II.1995.

odkrila, kdo je bil Franc Jeza, ki je zapisal, kar je bilo tudi v meni:

"Vedno sem čutil, da je lepo biti Slovenec!"

V "štirici" sem bil zaprt 7 mesecev. Iz manjše sobe so me prenesli v večjo sobo z enajstimi posteljami. Tam sem za soseda imel znanega zeliščarja Jožeta Koželja. Proti italijanskemu nasilju se je boril na soški fronti, kjer mu je italijanska granata odtrgala desno nogo. Telesno je bil močan in kosmat kot medved. Pod posteljo je ležala njegova lesena noga. Bil je aretiran na prijavo, da je "na Krim nosil partizanom municijo"! Ko mi je bolničar pomagal na stranišče, mi je zašepeetal, da je najavljena uradna komisija. Po obnašanju stražarjev sem že opazil, da se nekaj pripravlja.

Ko se je v sobo zdrenjalo pet zvedavih postav, so se ustavili prav ob Jožetovi postelji. Najbrž so ugotovili, da je najstarejši med nami. Vodilni pri komisiji je v italijansčini Jožeta vprašal, zakaj je zaprt. Jože je v slovensčini odgovoril samo: "Ne razumem!" Ko je

vprašanje prevedel tolmač, je Jože, ležeč v postelji, tiho odgrnil odejo. Videli smo, da je imela desna hlačnica velik voz. Odvezal ga je in iz hlačnice potegnil eno ped dolg štrcelj in z njim parkrat zamigal. Eden v uniformi se je zasmel... Jože je štrcelj vtaknil nazaj v hlačnico in jo ponovno zavezal, ob tem pa je dejal: "Dolžijo me, da sem tancal na tisoč metrov visoki Krim in povrh še tja nosil partizanom municijo in orožje!" Ko je to tolmač prevedel, je komisija brez besed zapustila našo sobo.

Jožeta sem narisal, kako na Krim nosi orožje, municijo in svojo nogo. (Na desni s številko 9.) Bil je velik strokovnjak za zelišča. Vsakih 14 dni je italijanska zdravniška komisija "pospravila" iz zapora vse, ki spadajo na sodišča ali pa v jetnišnice. Kandidatu je Jože našel neki rumen cvet, s katerim si je zvečer podgrnil po očeh. Zjutraj so njegove oči grozljivo otekle in nekaj dni ni mogel ničesar prebrati.

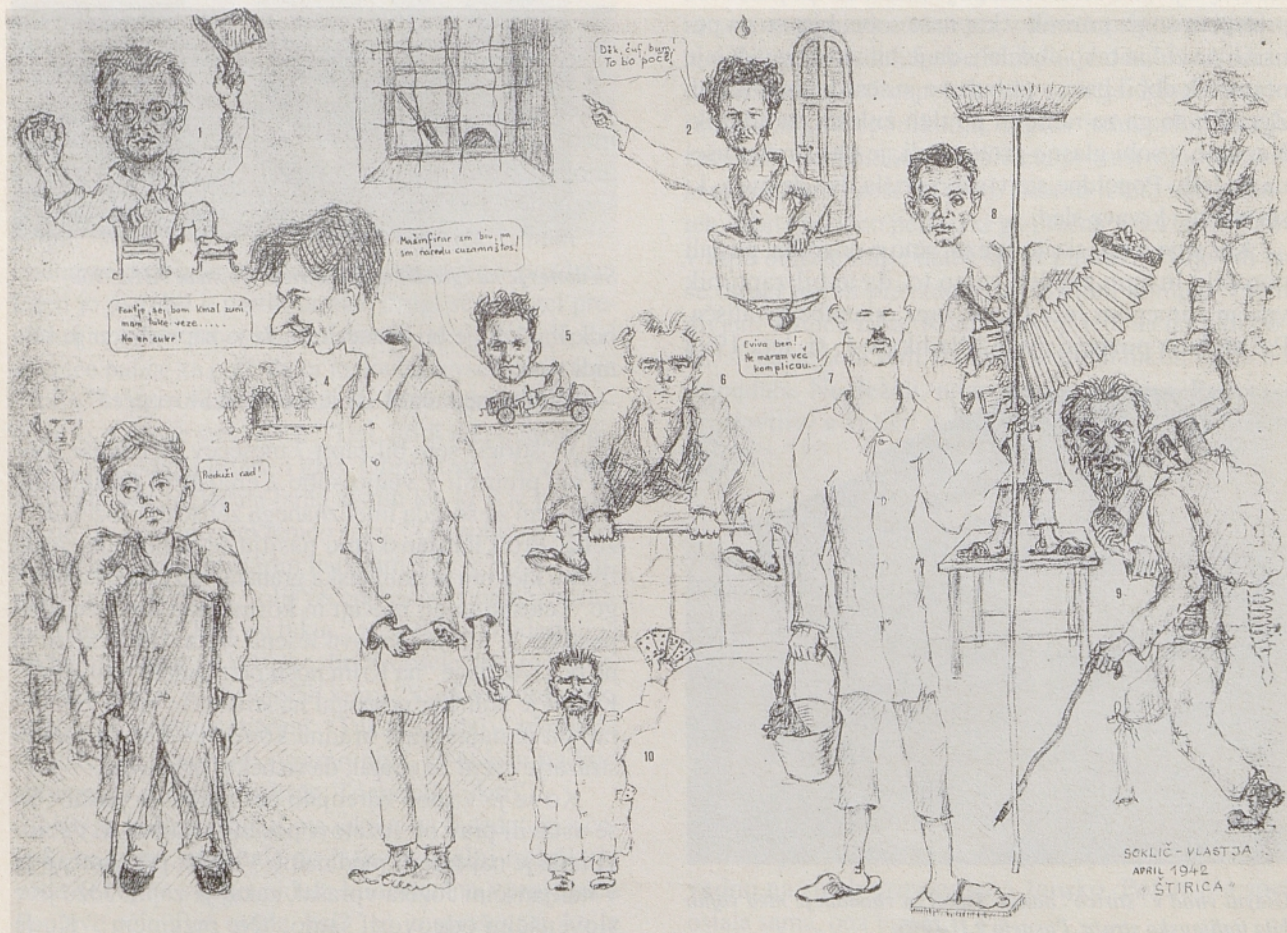
Med italijanskimi vojaki, ki so nas stražili v sobi, je nastala opazna sprememba. V službo je prihajal starejši karabinjer, ki je dovolil, da smo se med seboj pogovarjali. Kadar je prišel, je puško postavil v kot, sedel in iz žepa vzel knjižico in bral. Nikoli ni imel kake pripombe. O njem sem razmišljal, saj ni kazal do nas jahanja na strogih predpisih, kot so to delali ostali ječar-

ji. Bil je zaverovan v branje. Ko sem ga opazoval, je bil za dolžino ene postelje proč od mojega vznožja. Takoj bi napravil skico, če bi le imel svinčnik in papir! To bi bilo nenavadno darilo! Naslednjega dne mi je naš bolničar vse oskrbel. Ko je karabinjer nastopil službo, je bila skica napravljena. Nihče ni opazil, da nekaj ustvarjam.

Malo pred menjavo straže sem mu z roko dal znak, naj pride k moji postelji. Bil je v dvomih, zato sem z lističem pomahal. Ko sem mu izročil skico, jo je dvakrat pogledal, nato pa ves iznenaden ugotovil: "Sono io!" (To sem jaz!) Nekaj je nato spraševal, koliko to stane, jaz pa sem mu pojasnil: "Vi ste dober človek in imejte to za spomin!"

Ko je ponovno prišel v službo, se je takoj usmeril k moji postelji in se še zahvaljeval za tako pomembno darilo. Ob tem sem ga vprašal, kje je njegov dom. Odgovoril je: "Bologna," ob tem pa vzel denarnico, iz nje potegnil fotografijo in mi jo dal v roko s pripombo: "To so moji!" Bil je portret žene, ki v naročju drži dva otroka. Ves navdušen mi je sporočil, da je moja slika že poslal domov. Ime mu je bilo Antonio. Ker je mojo skico pokazal znancem, sem kmalu imel veliko dela.

Na neki praznik se je Antonio oglasil v lepši uniformi. Stal je ob vznožju moje postelje in se pozdravil



tudi z mojim sosedom Jožetom Koželjem. V razgovoru sta ugotovila, da sta bila oba na italijanski fronti. Jože je povedal, da mu je ob mostu preko Piave italijanska granata odtrgala desno nogo. Antonio je postal ves nemiren in povedal, da je bil prav takrat, ko so Avstrijci minirali most preko Piave, na italijanski strani mostu! Po tolikih letih pa sta si segla v roke kot ječar in jetnik.

Karikaturna kompozicija je nastala v "štirici", ko sem poleg ječarjev v mojo beležnico zabeležil tudi deset skic iz arestantovske družine. Precej pozneje sem komponiral priloženo karikaturu. Vsakega sem označil s številko, nekaterim pa sem dodal tipično izjavo. Začel bom zgoraj levo:

1. **Saša Luzar**, danes zdravnik, je pogosto kaj pojasnjeval s posebno držo desnice.

2. **Frenk Zornada**, propagator, katerega sem postavil na prižnico, ko opozarja "Džk! Čuf! Bum! To bo počl!" Edini, ki je pobegnil iz zapora. Padel v partizanih.

3. **Nanut**, je imel prestreljeni obe stegni. Bil je vesel, če je z berglami napravil par počasnih korakov. Na glavi je kot turban nosil zvito brisačo in po vojaško ponavljal: "Produži rad!" Mi pa smo ležali in mesece gledali v strop.

4. **Zupančič**, najvišji med nami, je sanjaril, da bo "kmalu zunaj, ker ima dobre veze". Teta mu je poslala bonbone, ki jih je razdelil. Za njim gre najmanjši med nami (10).

5. **Klančar** je bil strojevodja (nemško: "mašinfirar") in se je hvalil, da je povzročil trčenje vlakov (nemško: "cuzamenštos"). Postavil sem ga na drezino.

6. **Jurajevčič** je vsak dan telovadil in opozarjal, da je zdrav duh samo v zdravem telesu!

7. **Kobal** je bil med nami edini kriminallec, kradel je zajce. Bil je suh, brez las, na vratu pa imel močno škrofulozo. Tatinski kolega ga je izdal. V sobi je bil čistač.

8. **Medvešček** je bil še gimnazijec in je sanjaril o svoji harmoniki.

9. **Jože Koželj** je bil znan zeliščar in naš "ata". V prvi svetovni vojni mu je italijanska granata odtrgala desno nogo. Obdolžen je bil, da je na Krim nosil partizanom municijo in orožje!

10. **Boris Lah**, najmanjši med nami, je bil "strokovnjak za kanone in kvartopirec".

Na levi v sredini, za oknom zgoraj, na desni zgoraj sem postavil prisotne stražarje. Vse sem prepričal, da sem dober slikar Soklič! Po zaslugi dr. Obračunča so me iz zapora prenesli na nevrološko kliniko, kjer sem zvedel za strahotni ukaz Edvarda Kardelja. Zato sem 19. januarja 1944 pobegnil v Trst.

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče vas bo zanimalo zvedeti, da...

- da v pisarni upokojencev v Zagorju ob Savi še zmerom visi Titova slika...
- da je ameriška obveščevalna agencija CIA ugotovila, da so Srbi krivi za 90 odstotkov zločinov, povezanih z etničnim čiščenjem v Bosni in Hercegovini...
- da je danes na svetu petsto domnevnih prikazovanj Matere božje, ki jih seveda v velikanski večini Cerkev ne priznava...
- da sta danes na čelu 147 občin republike Slovenije samo dve ženski, samo dve županji...
- da so se na salezijanski gimnaziji v Želimljah zaradi denarnih težav zavoda profesorji-salezijanci (ne laiki) odpovedali plači...
- da so pred kratkim nekateri romarji na Kureščku doživeli "sončni čudež" in da se na ta hrib zgrinja čedalje več ljudi...
- da so na mednarodnem ocenjevanju vin v Parizu tri slovenska vina (*chardonnay*, *laški rizling in peneče vino barbera international*) dobila naziv *Prix d'excellence*...
- da so lani na Češkem izdali okrog 400 pesniških zbirk, kar kaže, da so Čehi prav tako mahnjeni na pesnikovanje kot Slovenci...
- da je ekonomist Artiček iz Kamnika predlagal v *Delu*, da bi ustanovili stranko venetologov in da se je zamejski Čuk že odzval;
- da so vsi vidci v Medžugorju razen Vicke poročeni...
- da so v Murski Soboti ustanovili podružnico Društva slovenskih pisateljev...
- da je v ZDA 425 verskih skupnosti, v Evropi 1317, v Švici 108, v Sloveniji pa 26 (600 binkoštnikov, 1700 jehovcev v 34 občinah, 75 krišnovcev, nekaj ducatov bahajcev)...
- da bo leta 1995 izšla v Sloveniji Bela knjiga z imeni 10.000 pobitih med komunistično revolucijo...
- da je izdaji knjige *Monumenta Frisingensia*, ki je izšla pri založbah Mladika v Trstu in Vallecchi v Firencah, posvetil mnogo skrbi in truda Italijan, prijatelj Slovencev, Paolo G. Parovel...
- da so lani po podatkih slovenskega statističnega zavoda v Sloveniji natisnili 2.440 naslovov knjig in brošur, kar je za 304 ali za 14% več kot leta 1992...
- da so v Sloveniji poleg drugih živalskih vrst ogrožene tudi kače in da so zaradi tega zavarovane...

Za Pepijem Dolencem se je izgubila vsaka sled

Saša Rudolf

V prejšnji številki smo v članku **Spomenik za padalce** objavili nekaj dokumentov iz Arhiva Ministrstva za notranje zadeve v Ljubljani o primorskih fantih, ki jih je med vojno zbiral v Egiptu prof. Ivan Rudolf s sodelavci, Angleži pa so jih spustili s padali med slovenske partizane. Večinoma so se jim kar pridružili, v prvem povojnem času pa jih je cela vrsta izginila brez sledu, potem ko jih je aretirala Ozna.

Članek je imel precej odmeva. Napovedanih je tudi nekaj pisnih prispevkov o tem žalostnem poglavju naše polpretekle zgodovine.

Tokrat objavljamo spominski zapis o Josipu Dolencu z Opčin, ki ga je napisal časnikar Saša Rudolf iz Trsta, torej sin prof. Ivana Rudolfa, v čigar zapuščini je tudi poiskal sliko in nekaj zanimivih dokumentov, ki zadevajo ravno Dolenca. (ij)

Šele leta 1982, na predvečer pričetka španskega svetovnega nogometnega prvenstva, mi je postalo jasno, kako z eno samo besedo izpovedati hrepenenje, bojazen in napetost otroškega pričakovanja Miklavževega večera. Najuglednejši madridski dnevnik je tedaj čez devet kolon zapisal "desvelo", torej razkritje, do katerega pride po dolgem nestrpnem pričakovanju.

In ta "desvelo" se je v mojem otroštvu pričel tik po koncu vojne na Glinški 8 v Ljubljani. Ko se je zimski mrak pri-

bliževal z Barja, se je nono Pepi, edini moški v družini, – oče je zbežal, še preden je bila Jugoslavija napadena, in o njem nismo imeli vesti – poslovil, češ, da ga čakajo prijatelji. Nič niso zalegle prošnje, naj počaka z nami na Miklavža, ki je zaradi vtisov o nekdanji policijski uri po mnenju otrok delil darove zvečer, in ne ponoči. Čez kako uro je zarožljalo na hodniku, zaslišalo se je hehetanje hudičev, nato lahko trkanje na vrata in vstopil je Miklavž v beli halji, z belimi dolgimi lasmi in brado, škofovsko kapo in palico, s katero je ustavljal hudiče. Še posebno nagajiv je bil največji, višji od Miklavža, ki je na vsak način hotel v sobo, pa ga svetnik ni pustil naprej, češ ne boš strašil otrok, saj so bili pridni.

Miklavžev glas je bil sila podoben nonotovemu, tudi naglas je bil zdaj vipavski, zdaj šentjakovski. Le nekaj minut po obdarovanju – dobil sem prvo pomarančo v življenju in par volnenih nogavic – je Pepi (že tedaj mi je prepovedal, da bi ga klical nono, češ da je premlad) vstopil v sobo. Z las mu je viselo nekaj šopov vate, toda kljub temu mi še na kraj pameti ni prišlo, da sta Pepi in Miklavž ista oseba. S sabo je pripeljal mladega moškega in dejal, da je tudi on Pepi, prihaja pa od daleč.

Bil je Pepi Dolenc, doma z Opčin, bivši italijanski mornar, ujet ob obalah Indije, nato pa očetov prostovoljec v Kairu in končno padalec in prevajalec pri šefu angleške misije, majorju Watsonu, ki je bila dodeljena sektorju IX. korpusa na Primorskem. Spomnim se, da je imel pri večerji glavno besedo in da so ga vsi poslušali, mene pa so kaj kmalu spravili v posteljo.

Pripovedoval je, tako sem kasneje zvedel, prve vesti o očetu, ki ga je spoznal v Kairu, o svojih sorodnikih, še posebej o sestri Mariji, ki ga je čez nekaj dni obiskala pri nas, mu prinesla nekaj perila in pižamo. Naslednje večere, menda vse do božiča 1945, je bil reden gost, nakar se je nenadoma izgubila vsaka sled.

Na prošnjo sestre Marije je šla moja mama na policijo, da bi zvedela, kaj se je z njim zgodilo. Opozorili so jo, naj ne poizveduje, češ da je brskanje za ljudmi nevarno, še posebej za tiste, katerih družinski člani sodelujejo z Angleži. "Toda saj smo bili zavezniki v boju proti nacifašizmu", je ugovarjala. Pomagalo pa ni nič



Prof. Ivan Rudolf s skupino slovenskih fantov v Egiptu, ki so jih Angleži vežbali za delo v sovražnikovem zaledju in so jih s padali spustili v Slovenijo. Vsi so v angleških uniformah. Trije so bili v Sloveniji usmrčeni. Ker podobno sliko, posneto očitno skoraj istočasno še z dvema Britancema, objavlja Jože Vidic v knjigi **Angleški obveščevalci – vohuni ali vojaki** skupno z njihovimi imeni, bi morali biti na sliki naslednji: od leve sedijo Alojz Širca, Alojz Sivec, Ivan Rudolf, Miroslav Križmančič, Anton Božnar, od leve stojita Radoslav Semolič in Venčeslav Ferjančič.

I Z V E Š T A J

rez. peš. por. Rybář Mirana o izvršenom putu u Indiju radi prikupljanja dobrovoljaca među talijanskim zarobljenicima jugoslovenske narodnosti za jugosl. vojsku, po naredjenju O. Br. 3877 od 11/XII. 1941.

Kairo, 6 januara 1942.

Pošao sam na put 19/XI. 1941. u 6 čas. u jutro hidroavionom iz Kara i stigao sam - posle provedene noći u Baeri /Irak/ - 20/XI. pred veče u Karači (Indija). Tu sam se idućeg dana javio engl. vojnoj komandi i posle svršenih formalnosti produžio sam 21/XI. u veče vozom za Delhi, gde sam stigao 23/XI. u jutro.

Pošto je taj dan bila nedelja, to sam se tek idućeg dana mogao javiti u Sekretarijatu vojske odnosno Dženeralštabu. Tu sam tog i idućih dana imao nekoliko konferencija radi utvrđivanja plana i formalnosti oko pobilaska zarobljeničkih logora koji su vrlo udaljeni jedan od drugog i koje je trebalo o mojoj misli obavestiti. Rešili smo da se u svakom logoru, koji budem obišao, odmah separiraju oni ljudi koje budem izabrao kao prvi izbor i da se posle mog obilaska istih, čim pre koncentrišu odnosno upute svi u jednom logoru koji je bio izabrat kao najpogodniji za tu svrhu. Tamo sam ja imao da dodjem na kraju svog kružnog puta da izvršim konačan izbor. Konačno je bilo je rešeno da počinjem svoj put 28/XI. Tog dana mi je pridodat, kao što smo i tražili, jedan engleski oficir kap. John Polimeni, koji je bio moj pratilac za celo vreme mog boravka u Indiji.

Krenuli smo dakle 28/XI. u veče i stigli smo 29/XI. pre podne u prvi logor Clement Town (Dehra Dun). Posle izvršenih priprema pozvao sam na saslušanje 30/XI. u svemu 47 ljudi. Među ovima bili su pored ljudi naše krvi i Talijani iz naših 4 provincija (Goriška, Tršćanska, Rijska i Puljska) kao i izvestan broj Talijana iz Italije, koje sam pozvao na saslušanje radi kamufliranja njegove svrhe. Na taj način postupio sam uostalom i u ostalim logorima. Izabrao sam svega četvoricu za koncentraciju i to:

Kofol Štefan Simčić Milan	Fotočnik Josip Oto Šivester
------------------------------	--------------------------------

Tu sam doznao da se 15 km daleko odande nalazi logor interniranih mornara sa talijanskim trg. brodova, među kojima ima i naših ljudi. Pošto mi je prilikom mog odlaska odavde rečeno da su nam potrebni mornari za našu ratnu mornaricu, to sam se rešio da posetim i taj logor. To sam učinio u dva maha 1 i 2/XI. radi priprema i saslušanja samog. Saslušao sam 24 ljudi od kojih sam izabrao petoricu za koncentraciju i to

Dolenc Josip Malalan Ernest Furlan Ivan	Bonetić Anton Verbana Angel
---	--------------------------------

među kojima je naročito dobar Dolenc Josip. Interesantnosti radi navodim da se u tom logoru nalazi 38 zarobljenih talijanskih generala.

Posle obilaska odvojenih mojih ljudi krenuo sam sa svojim pratilcem 3/XII. u veče vozom za treći logor u Ramgaru, gde sam stigao 5/XII. u jutro.

Naslovna stran in del poročila, ki ga je napisal Miran Rybář o svoji poti decembra 1941 v Indijo, kjer je med vojnimi ujetniki iskal Slovence, da bi se pridružili prostovoljcem jugoslovenske kraljeve vojske v emigraciji. Tako je "odkril" tudi Josipa Dolenca.

Rybář (1901-1977) je bil sin tržaškega politika Edinosti Otokarja. S prekomorci je kasneje prišel v Jugoslavijo, po vojni pa ga je Ozna zaprla za pol leta.

mnoho, gospodine pukovniče, da naglasim da su Englezi dosta lojalni i da sigurno možemo da imamo i u njihovu politiku i u njihov rad puno poverenja. Pored toga mi smo sa Englezima sve do svršetka rata vezani na život i smrt i samo tako možemo da ocenimo stvari. Ja bih tom prilikom, gospodine pukovniče, da se kod nas sve previše kritikuje njihov rad pa čak i njihovi ratni napori. Te kritike ničemu ne služe, već mnogo mogu da kvare naše međusobne odnose. Pored toga mogu da kažem i to da su sve te kritike u najveće slučajeva nevarne i glupe. Verujte mi, gospodine pukovniče, da nisam nikakav bezuvjetni simpatizer engleza ali moramo biti lojalni, kao što to dolikuje jednou zrelom narodu. Takvu ćemo politiku voditi prema Englezima posle rata, kada budemo imali svoju zemlju i državu, to je drugo pitanje.

U pogledu veze sa Slovenijom bile su pored toga i poteškoće tehničke prirode pa i neznane političke prilike koje danas tamo vladaju. U tom pogledu nije mi obavestajna služba mogla dati neke važne podatke.

Ipak smo već prošle godine spremili ekipu koju bi mogla da se prebaci u zemlju. Bez nagla za to nije bilo moguće pa se je ta ekipa spremala kod njih, a pod mojim stalnim ličnim nadzorom. Ekipa je sastavljena ovako:

podnarednik DOLENC Josip, u tom činu od 5-9
1932 god.
kaplar SEMOLIĆ Radoslav, u tom činu od maja
1940 god.
kaplar KRIŽMANČIĆ Miroslav, u tom činu od okt.
1941 god.

Odlomek iz referata prof. Ivana Rudolfa o položaju na Bliznjem Vzhodu, ki nosi št. 100 in je bil odposlan jugoslovenski vladi v izgnanstvu v London 8. januarja 1943. Pri tem omenja skupino bodočih padalcev, posebno laskavo pa se izražja o Josipu Dolencu.

Prof. Dr. Milica

KOMANDANTU JUGOSLOVENSkih TRUPE

K A I R O

Pošto je ekipa koja se vežbala pod našim nadzorom sa vrlo dobrim uspesima svršila:

1. radiotelegrafski kurs;
2. padobranski kurs;
3. kurs za debarkiranje;
4. kurs za orijentaciju na terenu;
5. kurs za obavestajnu službu,

molim da se unaprede:

1. podnarednik DOLENC Josip u čin narednika;
2. u tom činu od 5-9-1932 god.
2. kaplar SEMOLIĆ Radoslav u čin podnarednika; u tom činu od maja 1940 god.;
3. kaplar KRIŽMANČIĆ Miroslav u čin podnarednika; u tom činu od okt. 1941 god.;
4. kaplar PERJANČIĆ Venceslav u čin podnarednika; u tom činu od juna 1940 god.;
5. kaplar SIVEC Alojz u čin podnarednika; u tom činu od juna 1933 god.;
6. kaplar ŠIRCA Alojz u čin podnarednika; u tom činu od 6 sept. 1942 god.

Podnarednik DOLENC Josip vodi je ekipe kod treninga i vrlo dobro govori engleski. Vrlo je inteligentan i dobro veziran u svim kancelarijskim poslovima.

Kairo, dne 1 februara 1943 god.

Predlog prof. Ivana Rudolfa za povišanje šestih bodočih padalcev, napisan v Kairu 1. februara 1943.

Slovenci za danes

Zdomstvo - Emigracija

dr. Evgen Bavčar, Pariz, pisatelj, esejist, umetniški fotograf, predsednik Svetovnega slovenskega kongresa za Francijo

Po telefonskem pogovoru s Parizom sva se z današnjim intervjuvancem domenila, da se dobiva, ko bo na obisku v rodnem Lokavcu na Vipavskem. Prijazno mi je ponudila prevoz gospa Nadja Malalanova iz Devina in skozi eno hudih marčnih neviht sva se odpravili do samotne hiše, ki deluje skoraj kot majhen dvorec s svojimi oknicami in starinskim pročeljem. V veliki veži, ki jo je njegova sestra zanimivo oživila z rastlinjem in rogovilami, ovijalkami in suhim cvetjem, da vstopiš kot v kakšno podeželsko graščino sredi gozdov, nama je odprla v sobo s prasketajočim ognjem v peči. Tam se je odvijal pogovor, medtem ko je zunaj dalje hrumela nevihta in je burja stresala oknice. In g. Evgen Bavčar se je izkazal kot živahen in očarljiv sogovornik svetske kretnje. Kot tak se tudi ni izmaknil nobenemu še tako "sitnemu" vprašanju, ki se izpraševalki kar samo ponuja, če že dobi enkratno priložnost, da ima nekaj ur priliko malce "dešifrirati" to zanimivo in težko ulovljivo osebnost. Tako se svojemu gostu za to njegovo razpoložljivost na tem mestu prav prisrčno zahvalim.

Zora Tavčar

Spoštovani gospod Bavčar, ste filozof, pisatelj, esejist, fotograf, vsestranski kulturni organizator, tako rekoč ambasador slovenske kulture v Franciji že dve desetletji, pišete slovensko in francosko, predvsem pa ste sin naše Primorske, naš rojak Vipavec. Tako se ne čudite, da Vas že dolgo oblegam za pogo-

vor. Naj začnem z vprašanjem, odkod izvira rod Bavčarjev. Vaša mama pa je bila menda potomka plemiške rodbine Schlegel. Ste se kdaj pozanimali, ali je bila v kakšni sorodstveni zvezi z znamenitima nemškima kulturnikoma prejšnjega stoletja, Augustom in Friedrichom von Schleglom? – In kakšen spomin imate na vzdušje doma?

Bavčarji so prišli iz spodnje Vipavske doline, pravijo celo, da z Bavarskega. Mama pa je iz rodu Schlegel. To je drevo rodovine, ki je bila plemenitena v Schlegel von Gotteben v času Avstrije. Prišli so iz Šlezije kot fužinarji (to drevo imam evidentirano do l. 1600). Med njimi so bili duhovniki in umetniške duše. (Utegnili bi biti celo v rodu z bratoma Schlegel.) Danes so Schlegli predvsem na Holandskem in v Franciji. Eden je polkovnik nemške vojske, tisti, ki je rešil umetniške predmete iz samostana Montecassino, preden so ga bombardirali.

Mama je prinesla iz rodovine Schlegel umetniško usmerjenost. Delala je v Trstu pri avstrijskem admiralu v pokoju v ulici Crispi. Preko njene pripovedi sem spoznaval Trst in dobil prve glasbene informacije o Beethovnu, Schubertu itd. (Strici – samouki – so pa igrali razne inštrumente). Vse, kar je spoznavala v Trstu, je posredovala meni. Imela je izredno spoštovanje do kulture, verjela je, da je kultura vrednota; vera, katere nimajo včasih niti izobraženci! V času fašizma in med vojno je nosila na skrivaj jest preganjanim duhovnikom, npr. Terčelju. Za njen etični odnos do ljudi je značilno to: ko so pri Hublju streljali ljudi in jih slabo zakopali ter so nemški ujetniki pobite zako-



Evgen Bavčar ob slikanju za razstavo mercedesov.



Spomin na pobeglo srečno otroštvo.

pavali, je ponudila partizanskemu komandantu žganje in ga prosila, če ga sme dati tudi ujetnikom, in ta ji je dovolil. Živel pa je v stalnem strahu, v hiši je bila namreč pogosto policija, ker smo imeli obrt, zaradi katere smo imeli zalogo bakra. – Mama je imela zanimivo obliko krščanstva, svojo vernost je predvsem živel. Pomagala je duhovnikom in bila je zadovoljna, da sem imel med svojimi prijatelji in njenimi znanci več duhovnikov. Ni pa imela manifestativnega “komisarskega” krščanstva, ampak ponotranjeno. In imela je – kar je zame ena bistvenih vrlin krščanstva – spomin. Kot pravi Jezus: “To delajte v moj spomin.” Ta spomin ni liturgična, ampak kulturna zadeva. Tako mi je na primer pripovedovala o ljudeh, ki so tod živeli, in tudi o dogodkih. Ta svetost spomina je židovska in obenem krščanska vrлина. Za ogroženi narod je ta spomin še pomembnejši, namreč imeti v zavesti ljudi, ki jih ni več. – Mama je umrla l. 1990 v tragičnih okoliščinah.

Oče je bil rojen še v Avstriji. Zelo je bil delaven, a bolehen in je umrl za rakom na pljučih, ko mi je bilo sedem let. Delal je kot kotlar bakrene kotle za perilo, žganjekuho, polento itd. Imel je kar sedem delavcev. – Značilno za Bavčarje je, da so bili previdni in se niso nikoli vezali. Kot Primorci so dajali veliko za partizane, a se niso izjavljali zanje. Niti med fašizmom niti po vojni se niso vezali, dajali pa so živino, kolesa, cele kubike desk in celo radio za partizane in jih tudi skrivali, čeprav so prihajali naokrog tudi Nemci in domobranci. Za slovenstvo pa so odločno bili.

Vzdušje v družini je bilo težko. Po očetovi smrti so bili veliki pritiski. Ženska z otroki je vedno zelo izpostavljena. Predvsem glede dediščine so bili pritiski in dom smo rešili šele po dolgih letih. Tudi oblast je takrat pritiskala na obrtnike; strica, ki je nadaljeval obrt, so močno obdavčili, obrtniki so namreč veljali za negativen element in država je naše podjetje zelo oškodovala.

Vaša navezanost na slovenstvo je ganljiva. Ste se je navzeli že v domači hiši ali potem v šoli? Ali pa je bilo odločilno kakšno življenjsko srečanje?

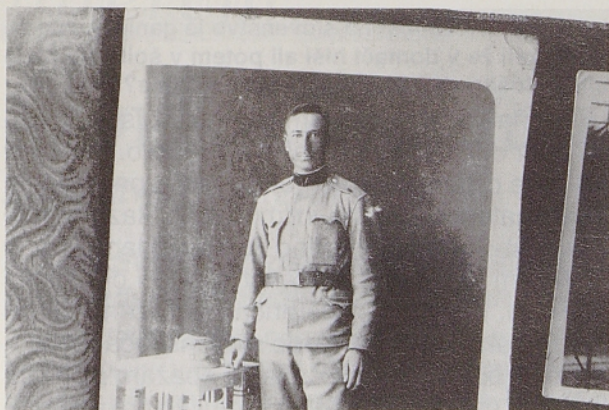
Doma so bile že informacije, pravo slovenstvo pa sem odkril, ko sem prišel v Francijo. V Sloveniji se je o slovenstvu le govorilo, tam pa odkriješ, da je materinščina tvoj intimni jezik. Razglašanje slovenstva se mi je vedno zdelo deklarativno in in sam sem avtentično slovenstvo odkril predvsem pri tistih, ki so bili eksistenčno ogroženi, ter pri manjšinah. Isto velja glede slovenskega krščanstva: najbolj pristno krščanstvo opažam pri tistih, ki delajo med manjšino in v svetu, ko gre za ogroženost narodne skupnosti.

Kakšne spomine imate na osnovno šolo v domačem Lokavcu in na gimnazijo v Novi Gorici?

Prve razrede sem opravil v Lokavcu, nato pa sem – po tragičnem incidentu – odšel v Zavod za slepo mladino v Ljubljani. Ta je bil takrat glede kompleksnosti pouka najboljša slovenska šola. Vladala je vojaška disciplina, ki je presegala vsako Titovo kasarno. Nismo imeli ne otroštva ne mladosti, naučili pa so nas ogromno. V Novi Gorici, v svetu videčih, sem opravil gimnazijo. Bil sem kot slep s težavo sprejet, a bil sem potem odličnjak. Imel sem dobre profesorje. Posebno profesorji, ki so imeli klasično bazo, so bili drugačni od drugih in odlični, na primer Marija Rus (pesnica, naša sodelavka, Z.T.). Pri maturi mi je pomagal Makso Pirnik, genialen človek, ki je bral Homerja in francosko literaturo v originalu. Bil je eden najbolj izobraženih ljudi na Primorskem, – sicer pa je bil s Štajerskega. Bil je lik klasičnega izobraženca. V glasbi je bil Osterčev učenec in poslušal je predavanja Richarda Straussa na Dunaju. Glasbeno je bil “v špici”, poznal je vse tokove v glasbi; pa tudi dunajsko slovensko kulturo. Od njega sem na primer prvič slišal za Petra Handkeja. – Makso Pirnik je bil med vojno član SNOSa, pa je že leta 1945 razočaran oddal knjižico in živel sko-



Podoba matere.



Podoba očeta.

zi v nemilosti in odrinjen v Tolminu. – Velik človek je bil tudi Henrik Černigoj, moder duhovnik, (o njem pišem v nekem sestavku), ki je varno peljal mojo domačo vas skozi drugo svetovno vojno. Bil je narodnjak in človek tolerance.

Kako se vam je posrečilo v tistih težkih sedemdesetih letih oditi v Francijo? Kako ste tam zaživel? Ste prišli tja z znanjem francoščine že od doma? Saj ste zdaj doma v revijah in založbah, na simpozijih in kolokvijih, toda v Franciji to gotovo ni bila lahka pot. Danes delate za Osrednji francoski znanstveni inštitut.

Iz Ljubljane sem želel ven, da bi prišel do širših obzorij. Z veliko težavo sem dobil štipendijo francoske vlade. Odšel sem l. 1972, pri šestindvajsetih letih. Štipendija je veljala eno leto, vendar sem bivanje podaljševal in se nato odločil, da ostanem v Parizu.

Najprej sem v Parizu odkril, kaj je individualna svoboda: bil sem daleč ne samo od socializma, ampak tudi od splošne slovenske ozkosti. (Slo-

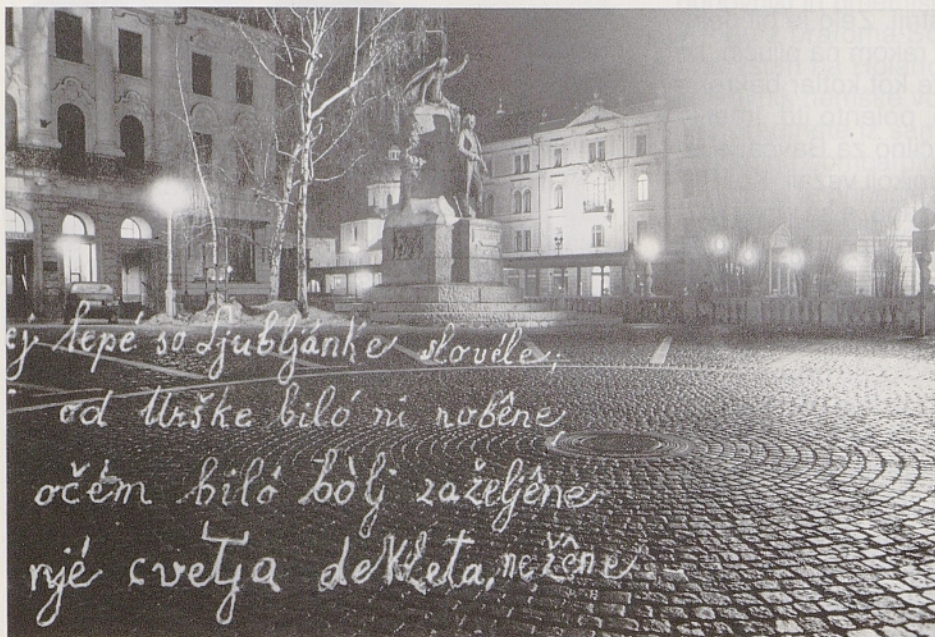
venska ozkost je zdrobila že Cankarja, saj Slovenci nismo pripravljeni na sprejemanje velikih duhov: Plečnika odkrijejo prej drugi kot mi, Prešernova nagrada slikarju Mušiču je bila bolj politična kot kulturna gesta, saj so ga bili prej izključili iz Društva likovnih umetnikov. Če ne bi bil odšel v Benetke in nato živel v Parizu, bi morda ležal kje na Kočevskem. Ali pa Vinko Globokar, ki so ga odkrili razmeroma pozno. In koliko časa so potrebovali, da so odkrili in sprejeli med akademike vaša tržaška pisatelja Pahorja in Rebulo!)

Pariz je kozmopolitsko mesto, multiverzen v kulturi. Zjutraj lahko npr. po vrsti poslušas oddajo o pravoslavni, protestanti, Židih, proustidarijih, svobodomislecih, nato pa oddajajo katoliško mašo. In takšna široka informacija se ti ponuja tudi drugod. Tu se srečujejo ljudje z vseh koncev sveta in razna verstva. Imam znance med protestanti in na Katoliškem inštitutu pa med Židi in budisti. In na razpolago so revije, časopisi, radijske postaje, predavanja (Pariz ima 13 univerz). Seveda je treba znati izbirati.

Začel sem pogodbeno delo na CNRS (Francoski nacionalni znanstveni center) na področju estetike in filozofije. In to delam še danes.

Pri desetih letih ste pri neki nesreči izgubili vid. Nekaj čudežnega je v tem, da ste kljub temu ne samo doštudirali gimnazijo in univerzo vse do doktorata, ampak celo postali neutruden kulturni organizator, prevajalec in predavatelj in, kar je še bolj zanimivo, celo fotograf in filmar! Je treba v tem videti Vašo prekipavajočo vitalnost – ali predvsem odločno kulturno voljo? – Veliko nastopate po svetu, povejte nekaj tudi o tem.

Glede na prvo vprašanje: ne gre za vitalnost, predvsem gre za kulturno voljo! – Tujina ponuja Slovcu zunaj domovine dve možnosti: ali živiš



Bavčarjevo videnje trga s Prešernovim spomenikom v Ljubljani.

svojo kulturno identiteto naprej – ali pa jo zanikaš. Poznam oba primera. Jaz se na primer predstavljam kot Parižan slovenskega porekla. Tudi v svojih osmih dokumentarnih filmih in v vseh televizijskih oddajah po raznih državah Evrope izpostavljam svojo slovensko identiteto. O mojem življenju in delu pišejo Nemci, Francozi, Švicarji, Holandci, Španci itd., vsak na drugačen način. O meni je napisanih okrog 200 člankov, od Portugalske do Anglije.

Eden mojih filmov je dobil prvo nagrado na festivalu Unesca v Parizu. To nedeljo bo predvajan na švicarski televiziji 40-minutni film (Krila noči), v katerem govorim sicer francosko, a sem vključil vanj pogovor v slovenščini s Slovenko na nekem mostu. Slovenija je prisotna povsod, v vseh mojih filmih, ker živi v meni kot notranja kategorija.

Veliko me vabijo z vseh koncev Evrope in Slovenije: "Pridi naokrog!". Nihče pa se ne vpraša, kako bo ta človek, ki je slep, prišel tja (vlak, letalo, mestni promet) in kako bo tam stanoval. Slep človek ne more brez asistenta in jaz ga nimam!

Pred kratkim sem predaval v Berlinu na Likovni akademiji in Nemci so to razumeli, dali so mi asistenta. V Slovenijo pa me vabijo samoumevno – samega! V Drago me je na primer pospremila gospa Malalanova iz Devina. In ta ljubezniva gospa me bo tudi spremljala po Trstu, imel bom namreč veliko razstavo v Italiji in bi rad za to priliko poslikal Trst.

Ogromno mi pomagata sestra iz Lokavca in nečakinja. Trinajstletna nečakinja Veronika me je

na primer spremljala po Louvru in v Švico na predstavitev filma. Spremnstvo – to je tista edina konkretna kulturna pomoč, ki jo potrebujem za svoje delo! Vsa vitalnost namreč ni dovolj.

Doma v Parizu imam 22 kvadratnih metrov prostora za življenje in delo! (To me spominja na vzdih pisatelja Pavleta Zidarja, ko sem ga vprašala, kje stanuje: "Ne stanujem, ampak hlevim," je odgovoril – Z.T.)

Ves čas sem se preživljal na eni strani z dopisovanjem za Center (eseji) in na drugi s sodelovanjem za francoski radio. Obenem pa sem študiral. V Parizu so študentje vseh starosti in izobraževanje je stalen proces. In tako sem tudi jaz postopoma končal magistriraj, opravil doktorat in se še dalje izobražujem na predavanjih. Ta napor pa te zaznamuje za vse življenje: pusti nespečnost in podobno – vendar daje zadoščenje in občutek notranje svobode.

Slovenski primorski biografski leksikon posveča kar tri stolpce naštevanju Vaših publikacij, predstavitev in nastopov. Človek se vpraša, odkod energija, ki Vam je vse to omogočila. Kje ste jemali čas? Je morda tu dosti nočnega dela? Pri svojem delu ste najbrž zelo disciplinirani ter izkoristite vsako minuto.

Zelo sem discipliniran. Seveda gredo tudi noči. Predvsem pa ne poznam zabave ne morja ne hribov. Jaz prihajam samo v Lokavec. Prosti čas pa porabim za srečanja, razstave, poslušanje radija in televizije (to zelo previdno; predvsem kulturne, zlasti literarne oddaje). Rad imam tudi sprehode.

pod črto

Primorski dnevnik in Trieste Oggi

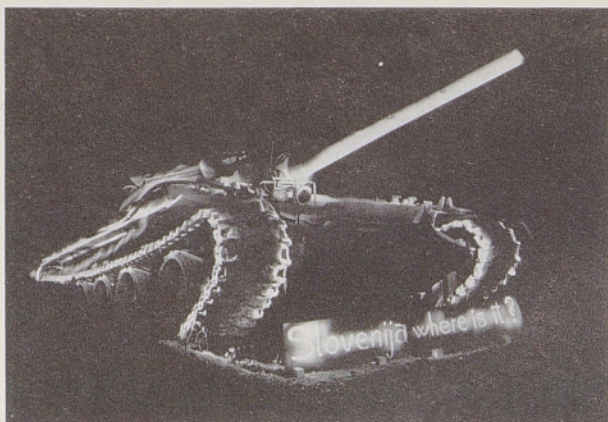
Napadi, ki jih je bil pred časom s strani novega tržaškega desničarskega dnevnika Trieste Oggi deležen Primorski dnevnik, so v vrste naše skupnosti dodatno vnesli še več nelagodja in zaskrbljenosti. To ne samo zaradi tega, ker se na straneh Trieste Oggi večkrat pojavljajo prispevki izpod peresa danes žal še preveč znanega Borisa Gombača, pač pa tudi zato, ker se ta fašistični (imenujmo ga kar tako) dnevnik tiska v tiskarni Primorskega dnevnika. Tako je: pred leti, to se pravi v času, ko sta Založništvo tržaškega tiska in Primorski dnevnik zašla v hudo krizo (se še spominjamo gesla "Primorski dnevnik mora živeti"?), so tiskarno tako-

rekoč prodali drugim lastnikom. Tam so tiskali tudi dnevnik La Cronaca, ki Slovincem tudi ni bil ravno najbolj naklonjen in katerega uredništvo je tudi bilo v isti stavbi (bivši Ciril-Methodovi šoli), kjer je uredništvo Primorskega dnevnika. Sedaj tam tiskajo Trieste Oggi, ki se vsak dan obregne ob Slovenijo in Slovence. In to zaradi tistih krogov, ki so mislili (in ki še mislijo), da je narodna imovina, do katere ima pravico vsa manjšina, izključno njihova last.

"Desničar", torej "naš"

Tudi mi se sprašujemo, odkod tolikšna podpora Borisu Gombaču in njegovi organizaciji iz matice. Pri tem imamo vtis, da nekateri krogi v Sloveniji podpirajo Gombača samo zato, ker se ta druži z italijansko

desnico, in je torej proti "komunistom", tudi slovenskim. To ni nič novega: še v času, ko so bili v Sloveniji na oblasti komunisti, smo bili priče takemu ravnanju. Podpirali bomo tistega, ki je "naš", druge pa je treba ovirati in onemogočiti. Od tod podpora levi komponenti naše skupnosti in oviranje demokratičnih organizacij naše manjšine. Mnogi v Sloveniji pa pozabljajo, da italijanska desnica (pa tudi levica) na Slovence ne gleda skozi ideološka očala, pač pa skozi narodnostna. Iz tega sledi, da so tudi "desni" Slovenci zanje nasprotniki, le da se jih trenutno poslužujejo za šibitev manjšine (in Slovenije). Določeni krogi v matici bi morali to spregledati in nehati dajati potuho avanturistom, ki so se zadnje čase pojavili v našem zamejstvu.



Vojna za Slovenijo – tako je Bavčar opozarjal nanjo svet (levo); Fantazija: Notredamska cerkev in Hugojev rokopis (desno).

Ali je današnja umetnost zavrgla vrednoto lepega, pulchrum, kakor je rekel Vaš rojak, profesor Črnilogar? In kaj pravite k paroli o “smrti umetnosti”?

To je bila moda, o tem so govorili tudi med mojim študijem na Sorboni. Kar zadeva “lepo”, je po mojem danes veliko umetnikov in malo umetnosti! Ne gre namreč le za lepo. “Lepota bo rešila svet,” je rekel Dostojevski. Danes umetnik ne rešuje več sveta. Letos bomo recimo slavili petdesetletnico konca vojne. Pahor je napisal *Nekropolo* iz tega obdobja, delo, ki ima lepoto, a ima tudi etično funkcijo, navezano je na zgodovinski spomin. In če umetniško delo nima etične funkcije, je prazno. Tudi skeleti slikarja Mušiča (“Nismo zadnji”) opozarjajo na neko možno barbarstvo: to je etična funkcija slikarstva. Pa čudovite ikone: če človek ne vidi obraza drugega kot obraz nečesa sakralnega, je vsa umetnost zaman! Navsezadnje se umetnost pojavi v zgodovini človeštva šele, ko se pojavi zanimanje za drugega: v jamah so mrtve pokopavali ali sežigali in pri tem poslikali stene. Prav tako grški kipi delujejo sakralno, ne v pomenu liturgičnega, ampak v pomenu nečesa svetega, spoštljivega. – V religiji ne pokažemo intimnega odnosa do Boga samo z molitvijo. Pri vzhodnih Židih so hazidisti zahtevali, naj ne bi le učeno govorili o Bogu, ampak naj bi pokazali odnos do njega tudi tako, da lepo zaigraš na klarinet ali zapoješ, tudi to je oblika molitve. Isto je v umetnosti.

Na ljubljanski univerzi, kjer ste študirali filozofijo in estetiko, je bil takrat uradni nazor marksizem. V francoski kulturi je Marksov nauk igral veliko vlogo. Tudi sami ste se ukvarjali z marksističnimi misleci. Kaj bi danes rekli o tej filozofiji: je v zatonu?

Po mojem komunizem ni v zatonu. V Franciji so pristopali do marksizma – kot na primer Sartre – tako, da so pobrali in še pobirajo od njega humanistične elemente. Poznam duhovnika, ki je bil maoist. Ta pluralizem je v Franciji prisoten tudi danes. E. Bloch je moral pobegniti iz Vzhodne Nemčije, kjer so ga preganjali, njegovi študentje

so bili v zaporu, v Franciji pa so mu dodelili častni doktorat! (O njem sem tudi pisal). Zame ostaja aktualen v svojih občečloveških postavkah. – V Franciji pa sem odkrival mislece, ki so bili tedaj v Ljubljani precej odsotni, npr. Schopenhauerja, Nietzscheja, Kierkegaarda, personaliste. Preko Blocha sem odkril zanimivo interpretacijo Exodusa pa tudi Ericha Fromma. Zelo blizu mi je teologija upanja. Sicer pa se po mojem človek ne sme obesiti na nobeno filozofijo.

Že leta 1972 ste bili nastavljeni v CNRS (Centre National de la Recherche Scientifique). Bi nam na kratko predstavili to ustanovo? Ste tam vezani z določenimi delovnimi pogoji? Na isti ustanovi, seveda na drugem področju, je zaposlen drug Slovenec, astronom dr. Zorec. Se poznata?

Delam svobodno, a v okviru nekega programa. Napisati moram določeno število tekstov, oddati raziskave in analize. – Z gospodom Zorcem sva prijatelja. To je izredno fin človek. Zame je bil to tudi glas argentinskega Slovenca, saj je sin emigranta in je mladostna in študijska leta preživel v Argentini.

Torej ste najbrž zgodaj zvedeli za poboje domobrancev? In kakšen je Vaš odnos do “sprave”?

Za poboje na Kočevskem sem izvedel že l. 1968 v gostilni Koper v Ljubljani, kjer sta se dva prepirala o domobrancah in partizanih. Leta 1972 pa sem v Parizu srečal sina nekega domobranca, ki mu je oče pobegnil med poboji iz jame. In ta ni imel nikakršnega sovraštva, bil pa je globoko Slovenec. In spoznal sem še mnogo drugih in šokirala me je ta toleranca. Že v Sloveniji sem imel prijatelja, ki mi je uredil štipendijo, bil je bivši domobranec, a takrat mladoleten. Torej sem v svoji eksistenčni izkušnji vedno povezoval nasprotja. Prijatelji partizani so mi sami pripovedovali o grozodejstvih. Rad bi napisal nekaj “spravnega”, fotografiral grobišča žrtev z obeh strani, saj je bila sprava v meni prisotna že prej.

To, da ste fotograf brez vida, je svetovna redkost. Se pri fotografiranju raje spominjate lica naše zemlje ali raje slikate ljudi? Katere so Vaše najljubše teme? Ali veliko razstavljate?

Zdaj me precej vabijo. Fotografiram na razne teme. V Berlinu sem na primer fotografiral v zbirki kopij grških kipov na temo "Grški pogled". Ali v Barceloni, kamor sem bil povabljen za fotografski cikel o arhitekturi slavnega arhitekta Gaudija (slovi po nepravilnih, skrivenčenih, nenavadnih oblikah). To je velik arhitekt iz začetka tega stoletja, vizionar. Za Katalonijo pomeni nekaj takega kot Plečnik za Slovenijo.

Rad slikam tako pokrajino kot obraze. Ne gre za fotografije v klasičnem smislu, ampak za konceptualno umetnost. (Izbrala sem iz umetnikovega arhiva nekaj fotografij, ki jih g. Bavčar tu omeinja. Z.T.)

Zdaj me je povabil MERCEDES v Nemčijo, kjer sem delal na temo "Sanje o gibanju", fotografiral sem na primer prvi mercedes na treh kolesih. Pa prvi papežev mercedes (Pavla VI.) ali mercedes cesarja Hirohita, pa Adenauerjevega itd. Od portretov pa imam na primer znano nemško igralko Hanno Schygullo in italijanskega pisatelja Umberta Eca.

Ko bi lahko spet videli, kaj bi najraje zagledali najprej? katerih barv se najbolj spominjate?

Ljudi, ki bi jih rad videl, ni več. Rad bi videl rodno Vipavsko. Barv pa se spominjam vseh. Lahko rečem, da sem z barvami z Vipavskega v očeh in srcu nato slikal ves svet.

S svojo dejavnostjo dajete vtis, da Vam gre v Parizu prvenstveno za uveljavljanje slovenske kulture. Tam ste predstavili vrsto naših kulturnikov, Plečnika, B. Pahorja, D. Zajca in druge. Na kakšen odmev so naletele te Vaše pobude, ko vendar Francozi veljajo za kulturno egocentrične?

So egocentrični, a se zanimajo za druge kulture. Zdaj bo tu na primer izšla že druga knjiga Bori-



Nemška igralka Hanna Schygulla (levo); pisatelj Umberto Eco in njegovo nihalo (desno).

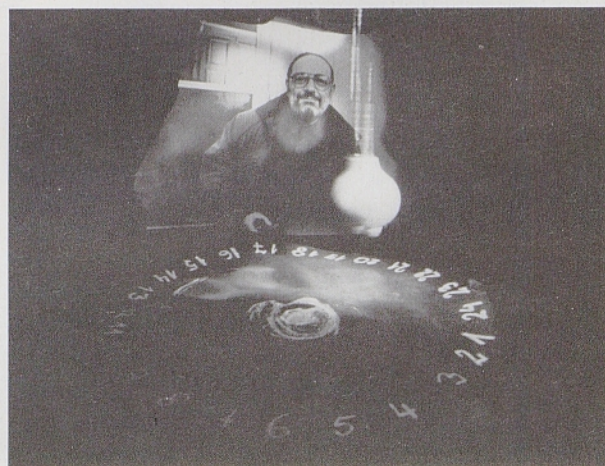
sa Pahorja, Bevkov Čedermac je izšel prej v Franciji kot v Italiji (če tam sploh bo). Če bo izšel še Rebulov roman Jutri čez Jordan, bomo z Bartolom vred imeli v Franciji kar štiri Primorce, v Italiji pa nič. (Razen Bartola, a tega je tiskala domača založba, ne tuja). Da se napraviti marsikaj, a treba je imeti dobre načrte in primerna sredstva. Namesto da dajejo v Sloveniji denar za nespetne promocije, bi jaz lahko do sedaj spravil na svetlo že kakih deset kvalitetnih avtorjev. Če pa moraš prepričevati lastno Akademijo, naj sprejmejo vanjo nekatera kvalitetna domača imena, je res žalostno.

Ali imate kaj dosti slovenskih obiskov? Pa francoskih? S katerimi francoskimi kulturniki ste se osebno spoznali?

Slovenskih obiskov imam malo, le nekaj posameznikov. Slovenci niso preveč solidarni med seboj. Če pa dobim kako slovensko pismo iz domovine ali od drugod, ne morem prebirati korespondence, ker nimam nikogar, ki bi mi jo prebral. Imel bi lahko aparature v ta namen, a so zame predrage in tudi prostor zanje imam premajhen. Potem bi lahko napravil mnogo več! Idej imam namreč ogromno, a uresničim jih iz teh razlogov lahko le malo.

Od kulturnikov v Franciji poznam med drugim Milana Kundero, Petra Handkeja, Umberta Eca (zdaj živi dosti v Parizu), veliko Poljakov, Madžarov in Francozov: na primer pisatelja in filozofa Derridaja, pisatelja Tournièra (Goncourtova nagrada). Posebej Kundera je bil v času osamosvajanja Slovincem zelo blizu, napisal je v Le Monde sestavek z naslovom "Rešite Slovenijo". Ko je prišlo do vojne v Sloveniji, mi je pustil tri sporočila po telefonu, kaj se v Sloveniji dogaja, in imel je prav tresoč glas.

Smo pa Slovenci le prehitro pozabili na tisto navdušenje, ki je prevevalo takrat vesoljno slo-



venstvo, in zapadli smo v neke vrste apatijo. Ko da ne bi bili več ogrožen narod, ko da smo se z mednarodnim priznanjem rešili vsega hudega. Skratka, prehitro smo se zadovoljili s prvim grizljajem svobode.

Kaj pravite k temu, da je Vaš someščan, s katerim ste se tudi ukvarjali, namreč češki pisatelj Milan Kundera, napisal svoj zadnji roman v francoščini? Kako gledate na to, da opušča rodno češčino, v kateri je vendar zaslovel?

To njegovo knjigo v francoščini sem prebral, saj mi jo je poslal. Tudi jaz sem napisal nekaj tekstov v francoščini. Če je človek odrezan od rodne dežele, je težko. Včasih je okrog tebe prevelika tišina, v katero pišeš, zato ga po svoje razumem. Ta njegov roman je napisan zelo racionalno, drugače kot njegove knjige v češčini, ker ga narava francoskega jezika sili k temu. Intimni jezik pa vseeno ostaja pisatelju le materinščina.

Kaj menite o tem, da je drug Vaš pariški znanec, avstrijski pisatelj Peter Handke, sin slovenske matere, pokazal nenaklonjenost do slovenske osamosvojitve, medtem ko je Kundera slovensko stvar navdušeno podprl?

S Handkejem sem se takrat dosti pogovarjal. On je imel to vizijo: Jugoslavija nas eksistenčno ščiti, naslonjeni nanjo smo varnejši. To vizijo ima

še veliko ljudi tako v Italiji in Nemčiji kot v sami Sloveniji. Slovenec iz Švice mi je npr. rekel: "Prej, ko smo imeli za sabo Srbe, so se nas bolj bali". Zato jemljem Handkejeve izjave bolj tolerantno. Bistvena razlika med Kundero in Handkejem je ta, da je bil Kundera žrtev komunizma, da je čutil Jugoslavijo kot nasilje nad ostalimi narodi, saj je šel čez Slovenijo z ženo na begu iz Češke in Slovenci so mu šli zelo na roke.

Domnevam, da Vas je prehod Slovenije iz obrobne jugoslovanske province v samostojno državo osrečil, čeprav nekaterih tržaških levičarskih Slovencev ni.

O Sloveniji sem govoril v Parizu že pred leti tudi kot o možnosti samostojne države. Pri nekaterih Slovencih je bila ta vizija že prisotna. Takrat se mi je zdela realnejša Slovenija v okviru konfederacije, a na demokratičnih osnovah, pa niti to takrat ni bilo možno. Ko sem govoril nekoč z Josipom Vidmarjem, bilo je precej pred slovensko pomladjo, mi je rekel: "Slovenci smo se slabo poročili." To je bilo prisotno v zraku.

Kot posameznik sem veliko delal na tem, pred osamosvojitvijo in po njej, opozarjal razne institucije in forume, Amnesty International itd. To so bili in so še tvegani koraki: nekega mojega prijatelja frančiškana so na primer pretepli Srbi, pa tudi jaz sem že kdaj tekell...



Evgen Bavčar, Barcelona in Gaudijeva arhitektura.

Veliko sem si prizadeval za priznanje mlade države. Imel sem vse pretuhtano na vseh nivojih in so me od začetka poslušali, zdaj pa vse manj. Imel sem vse mogoče zveze in se pogovarjal z uglednimi osebnostmi o Sloveniji in njenem priznanju, na primer s Frossardom, Mitterrandom, papežem, še preden so se tega domislili v Ljubljani.

Kje vse ste že razstavljali svoje fotografije?

Razstavljal sem že v mestih kot so Rio de Janeiro, Sao Paolo, Ankara (celo katalog v turščini imam), Berlin in v raznih evropskih državah. Motivi so različni: akti, pejzaži, konstrukcije, portreti. V Trnovski cerkvi v Ljubljani sem na primer slikal notranjost, preko nje pa Prešernov rokopis, to je bila konceptualna fotografija ob verzu "V srce mi padla iskra je ognjena."

Zdaj razstavljam v Bruslju slike iz koncentracijskega taborišča Struthof (kjer je bil Boris Pahor) in se vidi krematorijska peč, kjer so tudi Slovenci postajali pepel, zlasti Tržačani in Kraševci. Na sliki so izpostavljena imena nekaterih teh Slovencev s Pahorjevo pisavo.

S čim se trenutno ukvarjate? Pripravljate kaj novega?

Pripravljam nove tekste in razstave. Drugi teden bom razstavljal v Kölnu. Motive menjam od razstave do razstave. Tam bom imel portrete in akte. Pri aktih mi ne gre kot večini fotografov za goloto, ampak z aktom naj umetnik pokaže krhkost človeške eksistence. Kot sta namreč naša praoče in pramati Adam in Eva ugotovila, da sta gola, sta spoznala tudi, da sta postala smrtna.

Vaše delo je za slovenstvo in za slovensko uveljavitev tako dragoceno, da bi mu morali biti od strani države Slovenije dani čim boljši pogoji, od stanovanja do sredstev in tehnične pomoči. Ali lahko računate na kakšno domovinsko zaslonbo? Kako pa je bilo pod prejšnjim, komunističnim režimom?

Vedno so me doma (v Sloveniji) občudovali in govorili o nekem "fenomenu", a to je premalo, od tega nimam nič. Zdaj imam na primer majhno priznavalnino, a glede na to, kar sem naredil in kar me je to stalo, ni to nič. Ko sem na primer v času boja za priznanje Slovenije veliko telefoniral, nisem pošiljal računov v Ljubljano kot kdo drug. Takrat so veliko klicali za informacije iz prve roke mene, (tudi Kundera, preden je napisal svoj slovit članek). Pod komunističnim režimom pa nisem dobival kakih podpor.

Da bi imel vsaj nekoga po tri ure na teden (ali dnevno, Z.T.) za korespondenco. Iz teh razlogov bom moral pustiti tudi predsedstvo Svetovnega slovenskega kongresa v Franciji. Rad bi imel za svoje delo primernejše in ustrežnejše pogoje.

Drugi narodi zelo gledajo na ljudi, ki prodrejo v svet in opravljajo promocijsko delo za svojo domovino. Ko imam na primer razstavo v drugih državah, pride vedno zraven francoski konzul ali kulturni ataše. In ti poskrbe tudi za članke in organizacijo razstave. Na primer na Münchenskem festivalu ni bilo ob meni nobenega zastopnika slovenske države! Francozi sami vedo, kje razstavlja njihovi ljudje, imajo jih za svoje, Slovenec pa naj bi sam informiral državo in medije in sam organiziral, sam otvarjal in sam delil pijačo in zakuške! Slovenec je štorast. Na Dunaju je prvič prišla na mojo razstavo ambasadorica dr. Bohova. Slovenija me ne zna uporabiti zase. Predstavnica francoske ambasade je na primer na neki otvoritvi rekla, da me je Francija sprejela, kot je sprejela Milana Kundero in ostale. Francozi znajo uporabiti ljudi, tudi tujce, v svojo korist.

V dokaz, kako me ne znajo izkoristiti niti v lastno korist, vam povem sledeče: PETROLU sem ponudil odkup desetih fotografij. Odgovor je bil negativen – niti fotografij mi niso vrnil! Če bi jih na primer odkupili, kar je zanje drobiž, bi na razstavi *mercedesov* po svetu lahko pripisal kot sponzorja PETROL – in ta bi imel svojo reklamo. Tako pa ga ne bom.

Vaš odnos do vere je verjetno podoben tistemu, ki ste ga tako občudovali pri svoji mami. Že prej ste izrazili tudi svoje odklanjanje "komisarskega" krščanstva. Kaj ste mislili s tem?

Kar zadeva vero, je danes v Sloveniji precej pogosto vprašanje: "Ali si ti veren?" Jaz sem slišal znanega profesorja teologije na Sorboni, ki je rekel, da je tako vprašanje policijske narave, ker je v zadevah naše intimne težko javno govoriti. Odnos do Boga je intimen odnos – in če tega odnosa ni, niti molitev ni možna. Neki poljski teolog, specialist za logiko, mi je dejal, da ima preprost človek veliko več vere, kot on sam, saj vera ni stvar volje, ampak milosti. "Komisarsko krščanstvo" pa je kdaj prisotno pri delu z mladino in utegne imeti prav nasproten učinek; čeprav izvira prav gotovo iz velike gorečnosti, je danes po mojem bolj čas za poglobljeno, ponotranjeno vero.

Na Vašo nečakinjo, ki Vas večkrat spremlja, ste zelo navezani in zdi se, da Vam je veliko do njene vzgoje in izobrazbe. Ima mogoče tudi ona kaj Vaših darov?

Veroniko, nečakinjo, ki ima zdaj trinajst let, vzgajam, kot tudi ona mene. Skupaj hodiva v Louvre; ali v kavarno, kamor je hodil v Parizu Venno Pilon. Zanima se za jezik in že kar dobro govori francosko; klavir je po nekaj letih začasno opustila. Poskušal ji bom dobiti učitelja za latinščino. Rada bere in piše – in piše dobro!

Ste tudi literat! Pravkar je izšla knjiga Vaših črtic, opremljena z Vašimi fotografijami, v nemškem jeziku.



V Lokavcu med intervjujem: sestra Marija in nečakinja Veronika.

In izšla bo tudi v drugih jezikih. Boste izdali tudi kaj slovenskega? Ste tudi muzik. Imate v načrtu tudi kaj glasbenega?

Imam že gotovih več tekstov, vedno kratko prozo; morda bo kaj izšlo pri Mohorjevi v Celovcu. Igral sem tudi več inštrumentov, teh so nas učili v zavodu: violino, citre; harmoniko pa sem celo igral dvanajst let, tako klavirsko kot diatonično. Zdaj sem to opustil.

Biti slep – kako doživljate to dejstvo v odnosu družbe do Vas?

Izguba vida pomeni tudi družbeni pritisk, posebno med Slovenci. Slovenci težko sprejemajo različnost. Tako občutim socialni pritisk: ker smo potlačen narod, izkoriščamo tiste, ki so slepi, invalidi itd. za predmet šal ali grobosti. V svetu čutim čisto drugačen "rešpekt". V Franciji so na primer sprejemali nečakinjo Veroniko, ki me je spremljala, izredno spoštljivo, doma pa... No, veliko je med Slovenci tudi pozitivnih, dobrih ljudi in zaradi njih v tujini raje rečem kaj dobrega o Sloveniji, čeprav bi kdaj raje udaril po mizi. (Tudi glede mamine tragične smrti, – da bi ne omadeževal svoje domovine – nisem sprožil nobenih akcij ali črnjenja po tujih časopisih, čeprav imam te možnosti).

Mladika bo ponesla ta Vaš intervju po vsem slovenskem svetu. Kaj bi rekli njenim bralcem, posebno tistim v zamejstvu in po svetu? (V svoji pariški aktivnosti ste pokazali posebno simpatijo do zamejstva. Pred kakšnim letom ste celo predavali v Dragi...)

Predvsem me je vse življenje spremljala zavest tihe slovenske vzajemnosti. Zavedam se, da sem zavezan temu bratstvu. V kulturi, zgodovini, intimnosti jezika se čutim povezan z veliko slovensko družino. Sam sem vedno čutil v sebi to

vzajemno svetovno slovenstvo. Vsem tistim po svetu, ki jih slovenska država sprejema še vedno z levo roko, pa želim, da bi ostali del naše zavesti, brez razmejitev, od Argentine do Avstralije.

Hvala Vam, gospod Bavčar, pa vse dobro, Vam in Vašemu delu.

Zora Tavčar

*Prav tako prisrčna zahvala gospe Nadji Malalano-
vi, – s katero sva se potem v nevihtni noči na vožnji
proti Opčinam celo zgubili, zašli, – za dolgo, a ob kul-
turnem pogovoru prijetno vožnjo na Vipavsko in na-
zaj.*

P.s.

Naj za konec dodam še odlomek iz zapisa njegove sestre Marije o bratu Evgenu:

"...Prihaja iz Lokavca, iz velike samotne hiše z dvoriščem, kjer je po vojni zagledal luč sveta. Takoj ko je shodil, je zlezal na streho, zažigal vžigalice pod posteljo, se nevarno napil "šnopca" in razdejal mamino uro. Sami poizkusi, sama radovednost. Sledili so kolesarski šampionati, čebelarjenje s čmrlji, izdelovanje fužin in vodnih vrentenc, streljanje s fračo in s karbidom. – Od doma je že kot otrok moral na pot. Na pot drugačnega življenja in drugačnih ponudb za njegovo radovednost... V njegovih uspehih so porazi in v njegovih porazih so uspehi. Palače iz kart se gradijo in posipajo. Močni temelji znanja, volje in radovednosti pa so vedno tu – in tu je tudi najpomembnejša proga, ki od drugod vedno znova pripelje v Lokavec, na začetek kroga, ko je bilo jutro še v luči in barvah."

Tako smo dodali k mozaiku o Evgenu Bavčarju še en kamenček, podoba, kakršno nam je tako prisrčno izrisala njegova sestra.

Slovenija v Evropi in ezulske nepremičnine v Istri

Egidij Vršaj

“Serva”! Ta “poklon visoke civilizacije” – poroča tisk (“Il Piccolo” 8.3.1995, str. 11) – je tržaški poslanec Menia (“Alleanza Nazionale”) v parlamentarni komisiji izrekel zunanji ministrici Susanni Agnelli, ker je v Bruslju 6.3.1995 umaknila italijanski veto proti začetku pogajanj za pridružitve Slovenije k Evropski zvezi, čeprav je ministrica zagotovila, da Italija lahko pogajanja kadar koli prekine. Od vstopa Slovenije v Evropsko zvezo – je nadalje spomnila Agnelli jeva – bosta imela korist tudi Italija in Trst, npr. za okrepitev gospodarskih stikov s Srednjo in Vzhodno Evropo, za povečanje možnosti ustanovitve “offshore” (valutne Borze za Vzhod) v Trstu, za zgraditev važne proge Barcelona-Milan-Trst-Ljubljana-Budimpešta-Kijev.

V nasprotju z Menio je bivši tržaški župan Cecovini (“Lista per Trieste”) dejal: “To je bilo popolnoma dolžno dejanje dobre volje. V ostalem se tako gradi Evropo in nikakor ne z izsiljevanji ali z veti”. (“Il Piccolo” 5.3.1995, str. 1)

Izjava Cecovinija dokazuje, da se v vseh strankah lahko najde tudi demokrate in po drugi strani je mogoče v številnih strankah odkriti neofašiste, kadar gre za “volilni golaž” proti Republiki Sloveniji in proti slovenski manjšini v Italiji.

Ezuli so samo izgovor; volilno izkoriščanje optantov – med katerimi so bili tudi Slovenci in Hrvati iz Istre – je tragedija, tako zanje kot za Trst. Ezuli so eno in neofašisti so drugo, kar potrjuje tudi izjava miljskih ezulov.

“Najprej se je treba vprašati – pravijo med drugim miljski ezuli (“Il Piccolo” 8.3.1995, str. 17) – kdo je ukazal tako umazano vojno proti vsem? Brez te vojne gotovo vzhodna meja ne bi bila postavljena v diskusijo s posledicami za vse julijske, dalmatinske, istrske in miljske ezule. Samo mi smo plačali ceno vojne z izgnanstvom ter so naše hiše in imetje služili za plačilo vojne škode.

“Zavedamo se, da je treba prehoditi še dolgo pot. Trst pogosto dokazuje premalo demokratične strpnosti ter civilne zdrave pameti, kot se je zgodilo s hrupom proti slovenskemu gostu v dvorani zavarovalnice RAS. Preveč ljudi se hoče še vedno igrati z našo kožo ter izrabljati zaupščena imetja za volilne kampanje.”

Miljski ezuli pozivajo vse ezule ter politične sile, naj podpro naglo odobritev v nacionalnem parlamentu novega zakonskega predloga Ruggera Rovattija (predsednika združenja “Associazione delle comunità istriane”) za “pravšno in dokončno odškodnino” (“Proposta di legge di indennizzo equo e definitivo”).

Podobno je poudaril že pred 20 leti ob podpisu Osimskih dogovorov Antonio Comelli, predsednik deželnega

odbora Furlanije-Julijske krajine in sicer na seji deželnega sveta dne 7. oktobra 1975.

“Hude moralne in materialne žrtve – je dejal Comelli – so prizadele istrske ljudi ter vse ljudi ob vzhodni italijanski meji, ki so morali več kot preveč plačati za dramatične posledice vojne, kakor jo je hotel in izgubil fašizem.

“Prva odpoved in prva usodna odcepitev Julijske krajine in Istre od Italije, je spomnil Comelli, je bila – in tega ne bomo mogli nikdar pozabiti – tista v znamenju “Adriatisches Küstenland”, to je popustitev nacističnemu zavezniku.”

Comellijeve besede so še vedno aktualne, zlasti letos ob 50. obletnici zmage nad nacifašizmom.

“Skupno poročilo” Agnelli – Thaler

Ob umiku italijanskega veta v Bruslju dne 6. marca 1995 sta zunanja ministra Agnelli jeva in Thaler objavila “Skupno poročilo” o italijansko-slovenskih odnosih.

“Ministra poudarjata – pravi med drugim “Skupno poročilo” – da so trenutno bilateralni pogovori usmerjeni k nadaljnjemu razvoju celovitih bilateralnih odnosov, vključno s področja političnega, varnostnega, gospodarskega in socialnega sodelovanja in pobud v korist narodnih manjšin.

“Ponovno sta potrdila odločenost, da rešita probleme, ki obstajajo med obema državama. Poudarila sta, da predvidevata, da bo ob mehanizmih, ki so že bili uporabljeni (izvajanje Rimske pogodbe z dne 18.2.1983) na tem področju prišlo do pomembnega napredka, in odločila, naj se delo nadaljuje v tej smeri ob upoštevanju razpoložljivih nepremičnin.

“V tem kontekstu je italijanska stran poudarila pomembnost izjave slovenske vlade z dne 30. septembra 1994. Slovenija je potrdila, da je odločena, da še naprej usklajuje svoje pravne standarde s standardi Evropske zveze kar se le da hitro in intenzivno.”

Naj bo dovoljeno poudariti štiri probleme iz “Skupnega poročila”; ti so:

- varnostno sodelovanje;
- narodne manjšine;
- Rimska pogodba z dne 18.2.1983;
- Izjava slovenske vlade z dne 30.9.1994.

Varnostno sodelovanje

Evropska zveza je uradno priznala Republiko Slovenijo dne 15. januarja 1992. Italijansko priznanje je prinesel v Ljubljano sam takratni predsednik Republike Cossiga, ki je dal važne izjave o obrambi, o stabilnosti meja ter o narodnih manjšinah.

“Med številnimi vprašanji, katerih se bo morala lotiti Slovenija – je dejal Cossiga – je zelo delikatni problem varnosti in obrambe, ki je skupni problem celotnega področja nevtralnih držav in bivšega Varšavskega pakta. Problem je zavzel alarmantni značaj v urah državnega udara v Sovjetski zvezi. Ob tej priložnosti so Italija, Evropska skupnost in Atlantska zveza (NATO) poudarile, da je suverenost držav bivšega Varšavskega pakta tudi direktni interes Zahoda. Običajno se Italija nikdar ne ponuja za sodelovanje na tem področju. Toda če bo Slovenija smatrala za koristno našo pomoč, mi jo bomo dali.”

Zakaj je torej Italija – po dolgi neofašistični kampanji – nenadoma 6. marca 1995 umaknila veto proti Sloveniji? Vojaški komentatorji postavljajo v ospredje strateški položaj Republike Slovenije na križišču Vzhod-Zahod ter Sever-Jug.

Združene države – pravijo ti komentatorji – so izvedle zelo močan pritisk, da Italija in Slovenija začneta tesno vojaško sodelovanje, trenutno v okviru “Partnerstva za mir”. Slovenija je že članica “Partnerstva za mir” v pričakovanju vstopa v Atlantsko zvezo.

Marca je bil na obisku v Združenih državah slovenski obrambni minister Kacin; medtem – trdi italijanski tisk – je italijanski obrambni minister preko veleposlaništva poslal v Ljubljano vabilo za sestanek obeh obrambnih ministrov. Položaj v Srednji Evropi se je bistveno spremenil in vojna na Balkanu (tandem Srbija-Rusija) zahteva nove strategije, ne samo politične, marveč tudi vojaške.

Veliko se govori o “ceni” za “skupno poročilo”. Prav, kam bodo mednarodni dogodki pripeljali Republiko Slovenijo: prej v Evropsko zvezo ali prej v Atlantsko zvezo?

Narodne manjšine

Kulturne organizacije slovenske manjšine v Italiji so v hudi finančni krizi.

Berlusconijska vlada je lani – zlasti v Ogleju – dajala obljube. Pod Dinijevo vlado se je letos začel parlamentarni postopek, da bi država nakazala 8 milijard lir italijanski manjšini v Istri ter 8 milijard lir slovenski manjšini v Italiji.

Ali bo nakazilo odobreno pred padcem Dinijeve vlade in pred nastopom morebitnega novega desničarskega režima?

Rimska pogodba 18.2.1983

Kaj so pravzaprav “mehanizmi” Rimske pogodbe, o katerih govori “Skupno poročilo”? Rimska pogodba – prava slovenski parlament in vlada – dokončno ureja vprašanje ezulskih nepremičnin. *Pacta sunt servanda!* Pri tem Rimska pogodba izhaja iz 4. člena Osimske pogodbe (10.11.1975).

Osimski dogovori se namreč delijo na dva dela: v Pogodbo o dokončni meji ter v Sporazum o gospodarskem sodelovanju, oboje s številnimi prilogami. Pogodba tudi definira kot državno mejo del meje od Medje vasi do Zali-va sv. Jerneja (Svobodno tržaško ozemlje – cona “B”), ki ni bil kot tak označen v mirovni pogodbi z Italijo (1947).

Četrty člen pravi:

“Vladi bosta čimprej sklenili sporazum o pravični in za obe strani sprejemljivi globalni in pavšalni odškodnini za dobrine, pravice in interese italijanskih fizičnih in pravnih oseb na delu ozemlja, navedenega v 1. členu Mirovne pogodbe z Italijo z dne 10. februarja 1947, zajetem z mejami Socialistične federativne republike Jugoslavije, ki so jih

nacionalizirala ali razlástila ali z drugimi ukrepi omejila jugoslovanska vojaška, civilna ali krajevna oblastva od prihoda jugoslovanskih oboroženih sil na to ozemlje.

“Za ta namen bosta vladi začeli pogajanja v dveh mesecih po uveljavitvi te pogodbe.”

“Med pogajanja bosta vladi dobrohotno obravnavali možnost, da se v določenem številu primerov upravičencem, ki zaprosijo za to v določenem roku, omogoči prosto razpolaganje z omenjenimi nepremičninami, katere so bile zaupane v uživanje ali upravljanje bližnjim sorodnikom lastnika, ali v podobnih primerih.”

Rimska pogodba z dne 18.2.1983 vsebuje dva sporazuma o zapuščenem ezulskem imetju.

Prvi sporazum je potrdil izvajanje prejšnjega dogovora z dne 3. julija 1965 ter je bil določen seznam 500 nepremičnin na jugoslovanskem ozemlju, za katere so italijanski upravičenci spet dobili prosto razpolaganje.

Z drugim sporazumom se je jugoslovanska vlada obvezala plačati odškodnino 110 milijonov dolarjev in poleg tega je bil določen seznam 179 nepremičnin v bivši coni “B”, za katere so italijanski upravičenci dobili prosto razpolaganje.

“Il Piccolo” (marec 1995) je objavil celotna seznama teh 500 in 179 oseb, ki so dobile nazaj nepremičnine.

Okrog 2.000 ezulov pa je dobilo nepremičnine v slovenski Istri preko dedovanja, kar slovenska Ustava (člen 68) dovoljuje tudi tujim državljanom na podlagi recipročnosti.

Prvi člen Rimske pogodbe zagotavlja, da gre za pravšno, enkratno in dokončno ureditev premoženjskih vprašanj v bivši coni “B” Svobodnega tržaškega ozemlja. V Sloveniji so to obalne občine Koper, Izola in Piran, na Hrvaškem pa občina Buje.

Jugoslavija je zavrnila italijansko zahtevo, naj bi se Rimska pogodba nanašala na celotno ozemlje, ki je pripadlo Jugoslaviji z mirovno pogodbo leta 1947. Prav tako je Jugoslavija odklonila pojem “avtohtonega prebivalstva”, kar naj bi bili italijanski državljanji, bivajoči 1. januarja 1940 na ozemlju do stare italijansko-jugoslovanske meje, ki je pripadlo Italiji po prvi svetovni vojni na podlagi Rapallske pogodbe iz leta 1920.

V Ogleju (1994) je šla italijanska diplomacija znova v poskusno ofenzivo. Po slovenskem stališču naj bi 4. točka oglejskega dokumenta veljala le za ezule iz bivše cone “B”, a po italijanskem stališču za ves teritorij, kjer “tradicionalno živi italijanska manjšina”.

Kdor ima zemljo, ima teritorij; kdor pa ima teritorij, ima v rokah plebiscit za spremembo mej!

Predsednik zunanje-politične komisije italijanskega parlamenta Tremaglia (“Alleanza Nazionale”) je bil 13. marca 1995 na obisku v Ljubljani kot gost odbora državne zbornice za mednarodne odnose. Odločno je zahteval vrnitev zapuščenega imetja ezulom. Po njegovem podpisane pogodbe, všteti Rimsko pogodbo, niso več veljavne, ker jih je Italija podpisala z jugoslovanskim komunističnim režimom, sedanja demokratična Slovenija pa mora pristati na italijanske zahteve, ki izhajajo iz načel humanosti.

Predsedujoči odboru za mednarodne odnose Borut Pahor je odgovoril, da slovenski parlament vztraja pri doslednem izvajanju Rimske pogodbe iz leta 1983, po kateri je vprašanje ezulskih nepremičnin dokončno urejeno. Za-

radi tega v Sloveniji nihče nima mandata za pogajanja o spremembi te pogodbe.

"Italija in Slovenija – je spomnil Pahor – sta 31. julija 1992 potrdili 49 dvostranskih pogodb sklenjenih med Italijo in Jugoslavijo. Med temi je tudi Rimska pogodba iz leta 1983, katero torej priznavata tako Slovenija kot Italija. Zaradi tega Slovenija ni dolžna vrniti nobene hiše, niti ene same opeke."

Pacta sunt servanda!

Pa še nekaj statistike, kjer se nekateri pogrezajo v "znanstveno fantastiko", čeprav morata slovenska in italijanska vlada imeti točne podatke, ker so ezuli ob odhodu izročili popis svojih nepremičnin tudi krajevnim občinam.

Pravosodna ministrica Meta Zupančič ("Mladina", november 1994) je povedala, da je bilo v letih 1945-1972 italijanskim državljanom razlaščenih 21 podjetij, 6855 hektarov kmetijske zemlje, 300 hektarov zazidljive zemlje ter 7172 zgradb (stanovanjskih in kmetijskih).

Ti podatki se nanašajo na občine Koper, Izolo in Piran, to je na slovenski del bivše cone "B" Svobodnega tržaške-



Slovenske »nepremičnine« v tržaški okolici (Rojan).

ga ozemlja. V treh občinah je od tega zdaj 644 stanovanj, a je razpoložljiv samo en del. Na podlagi zakona o denacionalizaciji so italijanski državljanji vložili 53 formalnih prošenj, a so bile na podlagi zakona zavrnjene.

Konkretne podatke je dal tudi slovenski pogajalec v Osimu in Rimu Tone Poljšak (dvorana RAS 2.2.1995, "Primorski dnevnik" 12.3.1995). Hrvaško je zapustilo 220 tisoč ezulov ter Slovenijo 21 tisoč. V bivši Jugoslaviji so zapustili okrog 30 tisoč hiš in 80 tisoč hektarov zemlje, od te-

ga v Sloveniji 7500 hektarov zemlje ter od 2700 do 2800 hiš. V družbeni lasti v Sloveniji je še od 300 do 400 hiš, ki bi prišle vpoštev za vračanje. Tako bi bilo mogoče po "mehanizmih" Rimske pogodbe razširiti seznam prosto razpoložljivih nepremičnin.

Ezuli so zapustili v Sloveniji – dodaja Poljšak – samo 20 pomembnejših gospodarskih enot (hoteli, tovarne, ladjedelnice, električno omrežje). Stanovanjski objekti pa so bili brez civilizacijskih in higijenskih norm:

- samo 3% hiš je imelo sanitarije;
- le 10% jih je imelo vodo in elektriko;
- 60% hiš je bilo starejših od 50 let in nekatere so bile še iz preteklega stoletja.

Poslanka Jadranka Šturm-Kocjan je v državnem zboru postavila polemično vprašanje: "Kdo je pristal na to, da se denar spet spremeni v nepremičnine, oziroma kako je lahko približno 88 milijonov dolarjev postalo 7100 hiš ali liko že hiš?"

Od 110 milijonov dolarjev (cona "B") je prve obroke že plačala Jugoslavija. Slovenija dalje polaga obroke v neki banki v Luksemburgu, ker je Berlusconijska vlada hotela vračanje nepremičnin ter ni hotela navesti za polog imena kake italijanske banke.

In kakšna je druga plat zvona? Poslušajmo p. Flaminia Rocchija, ki je član vladnega organa "Commissione interministeriale dei Beni abbandonati".

Rocchi ("Il Piccolo" 8.3.1995, str. 11) pravi, da je prošelj za imetja v bivši coni "B" 10 tisoč; nad 3 tisoč prisilcev želi ohraniti imetje. Sprejetih je bilo samo 179 prošelj ter gre večinoma za majhna imetja na podeželju. Od 7 tisoč hiš zapuščenih v Sloveniji jih je bilo 6.600 hitro prodanih priseljencem iz notranjosti države.

Tako pridemo na 400 hiš v družbeni lasti, prosto razpoložljivih za vračanje, kot sodi Tone Poljšak (dvorana RAS, 2.2.1995).

Tako med ezuli kot med politiki je veliko nesoglasje glede nepremičnin: ali vrnitev ali odškodnina? Omenimo le tri protagoniste: Sardos ("Federazione"), Vasconova ("Forza Italia") in Rovatti ("Associazione").

Stališče Paola Sardosa Albertinija, predsednika zveze "Federazione degli esuli istriani, fiumani e dalmati", je naslednje:

– zunanji ministrici Susanni Agnelli je poslal zahtevo, da mora Slovenija takoj "zamrzniti" prodajo vseh nepremičnin, ki so bile nekoč last ezulov. Ustavitev prodaje je Italija zahtevala že 17. marca 1993. Gre za ponovitev "oglejskega sindroma"!

– kot odvetnik trdi, da "prosto razpoložljive nepremičnine" pravno sploh ne obstajajo; obstaja pravna posest.

– strinja se s poslanko Vasconovo, da je treba napraviti popis ezulskih nepremičnin, katere bosta upravljali nje-gova "Federazione" in "Unione italiana", predstavnica italijanske manjšine v Istri.

Poslanka Vasconova ("Forza Italia") pa zahteva:

- vrnitev nepremičnin ezulov;
- ker vsi ezuli in njihovi dediči po svetu sploh niso znani, je treba ustanoviti italijansko-slovensko komisijo, ki bo napravila popis ezulskih nepremičnin, katere bosta upravljali že omenjeni organizaciji "Federazione" in "Unione italiana".

– za ta namen misli Vasconova izročiti parlamentu zakonski predlog ("Proposta di legge").

Ruggero Rovatti, predsednik združenja "Associazione comunità istriane", razmišlja takole:

– parlamentu hoče izročiti zakonski predlog za pravšno in dokončno odškodnino ezulom ("Proposta di legge di indennizzo equo e definitivo"). Vrednost nepremičnin je treba pomnožiti s koeficientom 2.300 v primeri z letom 1938. Leta 1985 je bil odobren samo koeficient 200.

– ponovno je treba odpreti seznam "prosto razpoložljivih nepremičnin", kar ustreza mehanizmom Rimske pogodbe, katere omenja "Skupno poročilo" Agnelli-Thaler.

Če bo Italija postavljala posplošene zahteve o vračanju – misli Rovatti – iz vsega tega najbrž ne bo nič. Bolje je razširiti seznam "o prosti razpoložljivosti", na katerega so že vpisali na podlagi Rimske pogodbe 679 nepremičnin (500 in 179).

Glede imetja v Istri in Dalmaciji, s katerim je Italija plačala Jugoslaviji vojno odškodnino na podlagi Mirovne pogodbe z dne 10. februarja 1947, pa se morajo ezuli obračati na italijansko vlado ("Ministero del Tesoro"). Prizivno sodišče v Benetkah je v neki pravdi 22. aprila 1994 razsodilo, da ezuli lahko tožijo to ministrstvo na civilnih sodiščih, če še niso dobili odškodnine.

Izjava slovenske vlade 30.9.1994

Zunanja politika Slovenije je konec lanskega leta doživela kar dva "sindroma": septembrski in oglejski sindrom, katerih posledice se vlečejo v nedogled.

Manjka "nacionalni konsenz" o zunanji politiki, za kar so krive stranke tako pozicije kot opozicije. Takšni sindromi škodujejo celotnemu narodu, ki – kot kažejo javne ankete – išče rešitve v smeri nevtralnosti, evroskepticizma in izolacionizma.

Slovenska vlada je 30. septembra 1994 sprejela obveznost, da bo še pred podpisom pridružitvene pogodbe k Evropski zvezi prilagodila slovensko zakonodajo evropskim standardom. To v bistvu pomeni zlasti spremembo člena 68 Ustave, ki prepoveduje prodajo zemlje tujcem. Za spremembo Ustave je v parlamentu potrebna dvotretjinska večina; lahko pa pride tudi do ljudskega referendumu. V neki nedavni anketi (1995) se je 77% anketirancev izreklo proti spremembi Ustave, to je proti prodaji zemlje tujcem.

Italijansko-slovenski dokument v Ogleju je bil parafiran 10. oktobra 1994. Dokument v 4. točki obvezuje Slovenijo, da bo sestavila seznam državnih nepremičnin, ki so bile svojčas last ezulov. Te nepremičnine naj bi postavili pod moratorij (odlog prodaje), dokler ne bi bila spremenjena slovenska Ustava. Italijanski državljani – zaključuje člen 4 – morajo imeti prednostno pravico pri nakupu ("prelazione"); ta italijanska zahteva pa je kršitev evropske zakonodaje in sicer člena 67 Evropske skupnosti, ki prepoveduje diskriminacijo med evropskimi državljani.

Slovenska vlada je zavrnila "oglejski sindrom" in zdaj se skuša izvleči iz "septembrskega sindroma".

Francoski minister za evropska vprašanja Alain Lamassure je na zasedanju Evropske zveze v Strasburgu 31. oktobra 1994 z začudenjem dejal: "Doslej Evropska zveza od nobenega pridruženega člana ni zahtevala jamstva o nepremičninski zakonodaji".

Ministrski predsednik Drnovšek je v intervjuju za "Il Piccolo" (8.3.1995, str. 6) pojasnil, da se bo moralo vsklajevanje slovenske zakonodaje z evropsko zaključiti do podpisa pridružitvene pogodbe. Za čas med podpisom in ratifikacijo pogodbe bo vlada zahtevala začasni spora-

zum, s katerim bi takoj postala aktivna pridružitve Slovenije k Evropski zvezi.

Prehodni sporazum je potreben, ker od podpisa pogodbe (morda letošnje jesen) do ratifikacije utegneta miniti tudi dve leti. Postopek za ratifikacijo je tako dolg, ker mora pridružitveno pogodbo odobriti vseh 15 držav Evropske zveze in nato še evropski parlament v Strasburgu. Veljavnost pogodbe končno razglasi ministrski svet Evropske zveze.

Pogajanja med Slovenijo in Evropsko zvezo so se začela v Bruslju 15. marca 1995. Zunanji minister Thaler (tiskovna konferenca 17.3.1995) sodi, da bo pridružitvena pogodba med Slovenijo in Evropsko zvezo pripravljena do konca junija.

"Evropska zveza – je dejal Thaler po prvih pogovorih v Bruslju – se ne namerava ukvarjati z dvostranskimi odnosi med Slovenijo in Italijo ter še manj s tako imenovanim problemom optantskega premoženja. Tudi v interni izjavi Evropske komisije, katero so sprejeli ob odločitvi Ministrskega sveta Evropske zveze 6. marca, piše, da se sporazum o pridruženem članstvu povezuje s pravico tujcev do nepremičnin izključno v ekonomskem smislu.

"V tej fazi – nadaljuje Thaler – gre za zemljišča oziroma nepremičnine, ki so namenjene komercialni uporabi oziroma ekonomski dejavnosti. Če bomo podpisali sporazum o pridruženem članstvu, bomo morali za notranjo zakonodajo omogočiti tujcem lastništvo nad nepremičninami in zemljišči, kjer opravljajo gospodarske dejavnosti.

"To pa ne velja – dodaja Thaler – za počitniške hiše (seconda casa, second home, Zweitwohnungen), stanovanja in podobno, kar pride v poštev šele s polnopravnim članstvom v Evropski zvezi. Zdaj niti tuja veleposlaništva v Sloveniji ne morejo vpisati v zemljiško knjigo zemljišč, katera so kupila".

Thaler je o pogajanju v Bruslju povedal še naslednje: "Zunanje ministrstvo ima za izhodišče pogajanj v Bruslju memorandum, katerega je slovenska vlada odobrila že konec leta 1993. Po memorandumu je pri industrijskih proizvodih predvidena različna dinamika odpiranja slovenskega tržišča; proizvodi so razdeljeni na liste ABCD glede na stopnjo občutljivosti za slovensko gospodarstvo. Sedanji tekstilni sporazum najbrž ne bo spremenjen. Pri kmetijstvu bo Slovenija skušala doseči koncesije za sadje in zelenjavo in nekatere vrste mesa, katerih sedanja kooperacijska pogodba ne predvideva. Nadalje bo skušala izboljšati položaj luke Koper, kateri škodujejo predpisi Evropske zveze o poreklu blaga. Končno naj bi natančneje uredili pretok storitev, kapitala in oseb (člen 3 Evropske skupnosti) ter razne vrste gospodarskega sodelovanja".

Iz tega se vidi, da imajo vsaj delno prav komentatorji, ki poudarjajo, da je sedanji sporazum o gospodarskem sodelovanju z Evropsko zvezo (zapade leta 1997) celo ugodnejši od predvidene pridružitvene pogodbe.

Sporazum namreč ni recipročen: Slovenija izvažava v Evropsko zvezo 90% blaga brez carin; po drugi strani je uvoz iz 15 držav obremenjen s carinami in kontingenti, ki zmanjšujejo konkurenco proti slovenskim podjetjem.

In še zadnje novice o italijansko-slovenski problematiki. Thaler ("Il Piccolo" 17.3.1995, str. 1) je poslal pismo Agnellijevi; vabi jo na obisk v Ljubljano in za nepremičnine predlaga kot rešitev skupni napor za – "recipročno humanost". Italija naj bi vrnila zaplenjeno slovensko imetje, Slovenija pa italijansko imetje, katero je še v družbeni lasti.

25. Pesem mladih

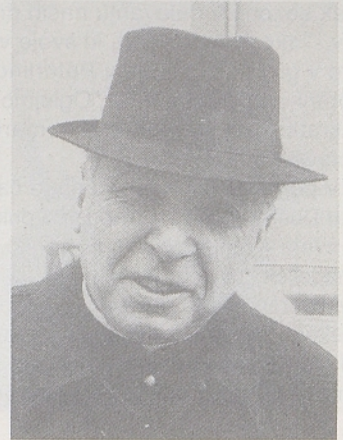


Zveza cerkvenih pevskih zborov iz Trsta je priredila 2. aprila 25. revijo otroških in mladinskih zborov Pesem mladih. Nastopilo je 13 zborov (med njimi trije šolski in pa gostujoči skupini iz Doberdoba za Goriško in Komna za matično Slovenijo). Uvodno misel je podala Ljuba Smotlak. Zvrstilo se je več čestitk ob jubileju. Za 25-letno nastopanje otrok iz Bazovice pa je prejel posebno priznanje župnik Marijan Živic. Revijo so ob 25-letnici obstoja – bila je to ena prvih tovrstnih prireditev v našem zamejstvu – pozdravili Majda Hauptman za ZKO Slovenije, prof. Lojzka Bratuž za ZCPZ v Gorici, Marij Maver za Slovensko prosveto, Marija Ferletič za SSO in Zorko Pelikan za konzulat republike Slovenije v Trstu.



Igralska skupina Oder 90 iz Gorice je v goriškem Kulturnem domu nastopila s komedijo H.F. Kühnelta "En dan z Edvardom". Igro je režiral Darko Komac.

Umrl dr. Lojze Škerl



Na pokopališču v rodni Sežani so koprski škof msgr. Metod Pirih, tržaški škofov vikar za Slovence msgr. Franc Vončina, kakih 50 drugih duhovnikov iz zamejstva, vseh treh slovenskih škofij, redov in celovške škofije, in številni verniki pospremili k zemskemu počitku msgr. Lojzeta Škerla, ki je bil 26 let škofov vikar za Slovence v tržaški škofiji, ob tem pa je opravljal še druge službe na škofiji, v stolnici, kjer je bil dekan stolnega kapitlja, in drugje.

Dr. Škerl je umrl 9. marca v bolnišnici na Katinari, star 80 let. Na dan pogreba je bilo prvo slovo v tržaški stolnici, kjer je somaševanje vodil škof msgr. Lorenzo Bellomi, ki se mu je zahvalil za polstoletno služenje Cerkvi. Ob njem sta bila škofova vikarja iz Trsta in Gorice, msgr. Vončina in dr. Oskar Simčič, ter še kakih 60 duhovnikov.

Dr. Škerl je bil med ustanovitelji naše revije, kot je bil še prej pri rojstvu in do konca v uredništvu Katoliškega glasa. Do smrti je pisal verske misli za Radio Trst A. Dolgo je bil v vodstvu Goriške Mohorjeve družbe. Bil je tudi katehet in profesor verouka, več let profesor moralke v semenišču, dolgo duhovni asistent Društva slovenskih izobražencev in Slovenske Vincencijeve konference v Trstu.

Iz delovanja Društva slovenskih izobražencev

Mesec februar predstavlja običajno višek sezone v delovanju naših društev. Tako je tudi v DSI, ki svoje večere v glavnem prireja v Peterlinovi dvorani v središču mesta. Oglejmo si na kratko, kaj so februarja in marca pripravili v tem društvu.

V ponedeljek, 6. februarja je časnikar Duško Jelinčič z diapozitivi prikazal svoja dva vzpona na Himalajo. V ponedeljek, 13. februarja, so v Peterlinovi dvorani pripravili lepo Prešernovo proslavo, o kateri smo poročali v prejšnji številki. Naslednji ponedeljek, 20. februarja, je dr. Boštjan Jezernik pre-

daval o povojnem taborišču na Golem otoku. Zadnji ponedeljek v mesecu pa so posvetili v celoti slovenski narodni skupnosti v Porabju. Predvajali so video in predstavili raziskavo o otrocih v Porabju.

V ponedeljek, 6. marca, je Denis Poniž predstavil pesniško zbirko Anice Perpar « Limonovec ». V ponedeljek, 13. marca pa je prof. Nada Pertot predstavila slovar paranimov – novo knjigo Diomira Fabjan Bajc z naslovom »Lažni prijatelji«, ki je pred kratkim izšla v založbi Mladike. Naslednji ponedeljek, 20. marca, je dr. Janek Musek pred-

stavil psihološki portret Slovencev. Zadnji ponedeljek, 27. marca, pa je inž. Janez Bizjak s številnimi diapozitivi prikazal Triglasvki narodni park.

V četrtek, 23. marca, sta se v Peterlinovi dvorani spomnila 20-letnice Kocbekove afere pisatelj Boris Pahor in Alojz Rebula.

Večer o izidu knjige «Edvard Kocbek – pričevalec našega časa» in o težavah, ki so jih imeli avtorja in podporniki te publikacije pred dvajsetimi leti, sta priredila Društvo slovenskih izobražencev in Knjižnica Dušana Černeteta.



Prof. Diomira Fabjan Bajc in Nada Pertot na predstavitvi knjige "Lažni prijatelji" (levo); skupina Slovencev iz Porabja na večeru v Peterlinovi dvorani (desno).



Novi sedež Krožka za družbena vprašanja Virgil Šček in Slovenske skupnosti v Trstu

Omenjeni organizaciji sta 10. marca odprli svoje nove prostore v Ul. G. Gallina 5, 34122 Trst (tel. in faks SSK 040/639126), ker je "zgodovinski sedež" v Ul. Machiavelli dotrajan in je na prodaj. Sedeža sta blagoslovila škofov vikar za Slovence v tržaški škofiji msgr. Franc Vončina in dušni pastir v mestnem središču g. Marij Gerdol. Spregovorili so predsednik krožka Rafko Dolhar, deželni predsednik SSK Marjan Terpin, deželni tajnik SSK Martin Breclj in tržaški strankin pokrajinski tajnik Peter Močnik. Na družabnem srečanju za člane in prijatelje je zaigral harmonikar Zoran Lupinc.

UMRL DR. MILAN KOPUŠAR

V Loup Cityju v ZDA je 18. februarja umrl duhovnik dr. Milan Kopusar. Rodil se je 30. oktobra 1909 v Škofiji Loki, v duhovnika pa je bil posvečen leta 1934 v Ljubljani. Po izselitvi ZDA leta 1948 je delal v ameriškem okolju, oglašal pa se je v slovenskem zdomskem tisku.

NAGRAJENA UČITELJA

K. FERLUGA IN L. SMOTLAK

Predsednik Republike Italije je odlikoval z najvišjim priznanjem za področje osnovnega šolstva dva zaslužna tržaška upokojena učitelja in prosvetna delavca. Diplomo prve stopnje z zlato kolajno sta prejela Ljuba Smotlak iz Mačkolj in Kiljan Ferluga iz Milj.

RETROSPEKTIVA R. SAKSIDE

Ob slovenskem kulturnem prazniku je SKD Tabor z Opčin pripravilo v tamkajšnjem Prosvetnem domu razstavo ob obletnici smrti goriškega likovnega ustvarjalca Rudolfa Saksida. Po dvojni razstavi v Kulturnem domu in Katoliški knjigarni v Gorici je bil to lep prikaz njegovega dela. O razstavi je spregovoril prof. Franko Vecchiet. Na ogled pa je bil tudi Saksidov videoposnetek.

NE SAMUO SPOMINI

To je naslov knjige, ki jo je v domačem narečju in italijanščini napisala Michelina Blasutig. Predstavili so jo v njenem rojstnem kraju, Sovodnji v Benečiji, od koder pa se je že davno izselila v Italijo. Ob njej so spregovorili predsednik kulturnega društva Studenti, ki je poskrbel za natis, Rihard Ruttar, župan Paolo Cudrig in jezikoslovec Nereo Perini.

REORGANIZACIJA NSKS

Na izrednem občnem zboru 12. februarja v Celovcu se je Narodni svet koroških Slovencev odločil za korenito preobnovo. Ker še ni bil mogoč dogovor o skupnem, izvoljenem manjšinskem zastopstvu, se želi vsaj ta krovna organizacija demokratizirati in legitimirati svoje predstavnike s splošnimi volitvami znotraj narodne skupnosti. Od 14. do 24. maja bo prvi krog volitev, od 11. do 21. junija pa drugi krog, iz katerega bo izšel 60-članski Zbor narodnih predstavnikov. Tudi predsednik bo odslej neposredno izvoljen.

INTERNACIONALIZACIJA SLOVENSKEGA VPRAŠANJA V ITALIJI

Slovenska skupnost se je odločila, da izpelje nekaj pobud za informativno, delno pa tudi že pravno internacionalizacijo nerešenih vprašanj Slovencev v Italiji. Stranka je širokemu krogu mednarodnih organizacij in diplomatskih zastopnikov razposlala spomenico. Deželni tajnik Martin Breclj in prof. Aleš Lokar sta se 13. februarja udeležila 51. zasedanja Komisije Združenih narodov za človekove pravice v Ženevi in ji predala gradivo o Slovincih v Italiji.

22. februarja je obiskal SSK v Trstu načelnik svetovalske skupine Južnotirolske ljudske stranke v bocenskem pokrajinskem svetu in strankin podpredsednik Hubert Frasnelli. Marca so obiskali SSK v Trstu visoki predstavniki ameriške diplomacije v Italiji. Stranka pa je na nerešena vprašanja opozorila tudi Visokega komisarja za manjšine pri Organizaciji za varnost in sodelovanje v Evropi.

Dr. Kazimir Humar 80-letnik



Dne 28. februarja je praznoval 80-letnico znani goriški duhovnik, časnikar, javni in kulturni delavec dr. Kazimir Humar.

Rojen je bil v Vrtojbi, študiral je v goriškem malem semenišču, doktorat iz teologije pa je dosegel na Gregorijani v Rimu. V duhovnika je bil posvečen leta 1940. Pol stoletja je bil stolni vikar v Gorici, zdaj je stolni kanonik. Bil je med pobudniki Slovenskega Primorca in nato Katoliškega glasa, kateremu je bil do nedavnega dolga leta glavni urednik. Bil je tudi katehet in profesor, dolgoletni predsednik Zveze slovenske katoliške prosvete in Katoliškega tiskovnega društva v Gorici, vodja tamkajšnje Marijine družbe od leta 1954 do njenega konca, pobudnik in dolgoletni duhovni vodja Slovenskih goriških skavtov.



Pisatelj Boris Pahor in Alojz Rebula na večeru ob dvajsetletnici Kocbekove afere (levo); večer s pesnico Anico Perpar v Društvu slovenskih izobražencev (desno).

PRIREDITEV V NABORJETU

18. februarja je društvo Planika iz Kanalske doline pripravilo srečanje ob slovenskem kulturnem prazniku v Naborjetu. Prisotne je pozdravil predsednik društva Tonči Sivec. Nastopil je Komorni orkester goriškega središča za glasbeno vzgojo Emil Komel, Salvatore Venosi pa je predstavil novo knjigo Rafka Dolharja *Od Trente do Zajzere*. Svoj pozdrav so prinesli še državni sekretar za Slovence po svetu Peter Vencelj, konzul v Trstu Tomaž Pavšič in odbornik Gorske skupnosti za Kanalsko dolino Edi Kravanja.

BRATKO KREFT 90-LETNIK

Bivši podpredsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti, slavist in dramatik Bratko Kreft je 11. februarja praznoval v Ljubljani 90-letnico.

PROSLAVA V ŠPETRU

Med številnimi proslavami ob Prešernovem dnevu oz. prazniku slovenske kulture je treba omeniti še prireditev, ki je bila 10. februarja v Špetru. Na vabilo domačega župana Firmina Mariniga so se srečali župani z obeh strani državne meje. Odprli so razstavo tržaške ustvarjalke Jasne Merku, pri čemer sta spregovorila likovni kritik Sergij Cesar in predsednica Društva beneških likovnih umetnikov Donatella Ruttar. Nato je bil še koncert Gallus Consorta iz Trsta. Spregovorila sta podpredsednik deželnega sveta Furlanije Julijske krajine Miloš Budin in športska odbornica za kulturo Bruna Dorbolò.

VEČER O DR. JOSIPU AGNELETTU

V Knjižnici Srečka Vilharja v Kopru je bil 23. februarja pogovor o odvetniku in voditelju tržaške Slovenske demokratske zveze, občinskem svetovalcu v Trstu (1949-60) dr. Josipu Agnelettu ob 110-letnici rojstva. Vodil ga je Zdravko Vatovec, ki je tudi preučil Agnelettovo vlogo na podlagi povojnega tednika *Demokracija*, sodelovala pa sta prof. Nadja Magajna z zgodovinskim orisom SDZ in slavljencev sin odv. Branko s pričevanjem o očetu in prebliski o narodnopolitični aktualnosti. Večer je pripravil Kulturni klub Istra. Porodila se je zamisel, da bi po Agnelettu, ki je bil sin Istre, poimenovali kako koprsko ulico.

ZAMENJAVA ŠUŠMELJ-VALENČIČ NA KONZULATU

Konec februarja je dovršil več kot štiriletni mandat na čelu slovenskega generalnega konzulata v Trstu Jože Šušmelj, ki so ga zdaj premestili na ministrstvo v Ljubljano. V času njegove službe se je izvedel prehod od konzulata SFRJ do konzulata neodvisne Slovenije. Z diskretno prisotnostjo je bil ves čas tudi med pripadniki slovenske manjšine. Nasledila ga je Vlasta Valenčič Pelikan.

DR. JANEZ BOGATAJ PREDSEDNIK SIM

Na občnem zboru Slovenske izseljenske matice 15. februarja v Ljubljani je bil za novega predsednika izvoljen etnolog dr. Janez Bogataj. Novi podpredsednik je Branko Dolenc. Izvolili so tudi novo telo samih Slovencev v izseljenstvu – Izseljenski svet.

Dosedanji predsednik SIM je bil dr. Mirko Jurak.

NAGRADA DR. FRANE TONČIČ

Slovenski visokošolski sklad Sergij Tončič je 17. februarja podelil nagrado Dr. Frane Tončič Luisi Antoni za diplomsko nalogo na tržaški Filozofski fakulteti *Glasba in filozofija v 20. stoletju*: Pierre Boulez.

Manjši nagradi s prispevkoma Konzulata Republike Slovenije v Trstu in Tržaške kreditne banke sta prejeli Vilma Purič za diplomsko nalogo *Izkušnja koncentracijskih taborišč v pripovedništvu Borisa Pahorja in Alenka Štoka za disertacijo o slovenistu Luigiju Salviniju*.

KOGOJ NA LASERSKI PLOŠČI

Pri založbi Stradivarius v Milanu je konec lanskega leta izšla laserska plošča z zbranim delom Marija Kogoja za violino in klavir in s celotno zbirko njegovih klavirskih del. Kogojeve skladbe sta izvedla violinist Črtomir Šiškovič iz Trsta in pianist Emanuele Arciuli.

Že pred desetimi leti je pianist Andrea Pestalozzi izdal v Genovi na veliki plošči Kogojeve Malenkosti.

DNEVNIK MAKSA ŠNUDERLA II.

Pri mariborski založbi Obzorja je izšel drugi del vojnega dnevnika (1941-45) političnega in kulturnega delavca dr. Maksa Šnuderla (1895-1979). Knjiga obsega 530 strani. Prvi del dnevnika je izšel leta 1993.

LEDINSKA IMENA IZ LETA 1525

Knjigarna Italo Svevo je 24. februarja v kavarni Vermouth di Torino v Trstu predstavila zadnjo, v italijanščini izdano knjigo dr. Pavleta Merkušja II "Libro di perticationi" del notaro Giusta Ravizza (1525). V knjigi z meritvami zemljišč je odkril 50 ledinskih imen (kakah 10 furlanskih, ostala so slovenska) med Barkovljami in Sesljanom ter jih znanstveno predstavil. Zelo laskavi oceni o tem delu sta podala medievallist Paolo Cammarosano s tržaške in filologinja Rosanna Benacchio s padovanske univerze.

KRAJEVNI LEKSIKON SLOVENCEV V ITALIJI II.

V Gorici so 24. februarja predstavili drugo, zajetno knjigo Krajevnega leksikona Slovencev v Italiji. Prva, ki je izšla leta 1990, je obravnavala tržaško pokrajino, ta pa obravnava Goriško. Gre za sad sodelovanja med Slovenskim raziskovalnim inštitutom in Narodno in študijsko knjižnico, ki ga je pripravil za natis Aldo Rupel iz Gorice, založila pa tržaško-ljubljanska založba Devin.

Nadaljuje se torej edinstveni podvig, ki ga je s štirimi knjigami Krajevnega leksikona Slovenije, ki je obsegal le kraje v matici, izpeljal rajni prof. Roman Savnik.

28. KRAŠKI PUST

Na 28. kraškem pustu na Opčinah je 25. februarja nastopilo osem vozov iz slovenskih vasi in predmestij. Zraven so bile še štiri skupine pustnih šem. Politika Silvia Berlusconi je nudila hvaležno snov pustnim navdušenecem iz Bazovice, ki so dosegli prvo mesto z vozom Peta dinastija – faraon Berlusconi. Drugo mesto je zasedel Salež, tretje skupina Jabadabadu.

MLADA ZGODOVINARJA BOJAN GODEŠA IN ALEŠ GABRIČ

Cankarjeva založba v Ljubljani je izdala knjigi mladih zgodovinarjev z Inštituta za novejšo zgodovino v Ljubljani. Gre za doktorski disertaciji.

Bojan Godeša je napisal študijo *Kdor ni z nami, je proti nam*. Slovenski izobraženci med okupatorji, Osvobodilno fronto in protirevolucionarnim taborom.

Aleš Gabrič pa je napisal študijo *Socialistična kulturna revolucija: slovenska kulturna politika 1953-1962*.

POMLADNI GLASBENI CIKLUS CENTRA E. KOMEL

V novi komorni dvorani Slovenskega centra za glasbeno vzgojo Emil Komel v sklopu Katoliškega doma v Gorici je bil 20. marca prvi koncert iz pomladnega glasbenega niza te ustanove. Samospeve Štefana Mavrija na besedila Alojza Gradnika so izvajali sopranistka Tanja Kuštrin, tenorist Jože Kores, baritonista Marko Kobal in Zdravko Perger ter basist Janez Vasle. Spremljala sta Hubert Bergant na klavir in David Šuligoj na kontrabas.

JOHN CORSELLIS

Angleški zgodovinar John Corsellis, ki je delal tik po vojni v taboriščih za slovenske in druge begunce na Koroskem, je pripravil knjigo spominov in pričevanj o tistem času, o tragediji vrnjenih domobrancev in o visoki stopnji kulturnega, verskega in šolskega življenja beguncev. Razgovoril se je s kakimi 40 slovenskimi in britanskimi pričami. O vsem tem je 22. februarja predaval v Londonu na vabilo Društva za britansko-slovensko prijateljstvo, ki mu predseduje prvi zastopnik Republike Slovenije v Veliki Britaniji Keith Miles.

ROT IN LOMBERGAR POTRJENA

Svet Radiotelevizije Slovenije je 23. februarja na podlagi nove zakonodaje izvolil za štiriletno obdobje za direktorja radijskih sporedov Andreja Rota, za direktorja televizijskih sporedov pa Janeza Lombergarja. Oba sta bila doslej glavna urednika radia oz. televizije.

MANJŠINE NA OBMOČJU ALPE JADRAN

V Ljubljani so 2. marca profesorja Peter Vencelj in Vladimir Klemenčič ter Sonja Novak Loukanovič predstavili zbornik referatov z zasedanja o manjšinah, ki ga je priredila Delovna skupnost Alpe Jadran oktobra 1993 na Bledu. Referati so objavljeni v izvirnih, povzetki v jezikih AJ.

UMRLA S. PIJA

V Gorici je 2. marca umrla sestra Pija (Evgenija Ožbot, rojena v Bukovici leta 1913). Z mamo je bila "aleksandrinka" v Egiptu, kjer je stopila med slovenske šolske sestre. Službovala je v Gorici, Egiptu, Rimu, Trstu in spet Gorici.

10. FILM VIDEO MONITOR

V Gorici se je 23. marca začel 10. Film video monitor, ki ga prireja slovenski Kinoatelj. Tokrat so posvetili posebno pozornost slovenski filmski ustvarjalnosti v svetu. Lita Stantič iz Argentine je predstavila avtobiografski film. Joe Valenčič iz Clevelanda pa je predaval o Slovencih v Hollywoodu.

JANEŽIČEVI NAGRAJENCI

Krščanska kulturna zveza je imela 17. marca občni zbor v Celovcu. Za predsednika je bil potrjen dr. Janko Zerzer, za tajnika pa Nužej Tolmajer. Dolgoletnim zaslužnim kulturnim delavcem so izročili Janežičeva priznanja. Nagrajeni so bili Alojz Gregorič, p. Bertrand Kotnik, Janez Kuchling, Mica Miškulnik, prof. Jože Ropitz, prof. France Verbinc in župnik Tomaž Holmar.

40 LET SLOGE

V prostorih Kreditne zadruga SLOGA v Ramos Mejiji v Buenos Airesu so 3. januarja predstavili zbornik ob 40-letnici zadruga. V njem so se še posebej spomnili ustanoviteljev slovenske hranilnice v Argentini. Sedanji predsednik SLOGE je Avguštin Jeločnik.

Knjigo je uredil Marjan Schiffrer, opremil pa arh. Jure Vombergar.

ZAČELE SO SE SLOVENSKE TV ODDAJE V TRSTU

Skoraj 20 let po odobritvi zakona, ki jih uvaja, je Italijanska radiotelevizija 27. marca začela s poskusnimi slovenskimi televizijskimi sporedi v Trstu. Zaenkrat še marsikje niso vidni, časnikarski del še ni stekel, vendar se vsak dan ob 20.30 za dvajset ali več minut vidi domača slovenska televizija.

Slovenska družina
ima na mizi
mladiko

CIRIL ZLOBEC 70-LETNIK

Ob 70-letnici pesnika in podpredsednika Slovenske akademije znanosti in umetnosti Cirila Zlobca so pri DZS izšle tri knjige: zbirka njegovih ljubezenskih pesmi Stopnice k tebi, antologija Skoraj himna in študija Marije Švajncer o njem Ciril Zlobec – pesnik ljubezni.

Umrl nekdanji šolski nadzornik v Trstu prof. Edvard Mizerit

Na Dunaju je 31. marca umrl šolnik in kulturni delavec Edvard Mizerit. Rodil se je 13. oktobra 1906 v Gorici, gimnazijo in univerzo pa je dovršil že v Ljubljani. Pod Zavezniško vojaško upravo je bil ravnatelj nižje srednje šole v Trstu (1945-46), nato do leta 1952 nadzornik za slovenske šole v Coni A Svobodnega tržaškega ozemlja, do 1954 pa svetovalec za slovensko šolstvo in ravnatelj znanstvenega in klasičnega liceja. Dosegel je odprtje več osnovnih in strokovnih šol, slovenskega učiteljsišča in klasičnih vzporednic na realni gimnaziji v Trstu. Leta 1954 ga je v šoli napadel fašist in ustrelil s samokresom, tako da je imel do smrti kroglo ob notranji strani hrbtenice. Z ženo sta se leta 1956 preselila na Dunaj in 20 let vodila fantovski internet.

HALŠTAT NAGRAJEN

Kot najboljšo dramsko besedilo v letu 1994 so v Kranju na 25. tednu slovenske drame soglasno proglasili delo Draga Jančarja Halštat. Z njim se je v režiji Borisa Kobala začela sedanja sezona Slovenskega stalnega gledališča v Trstu. Ansambel pa je praznovanje prikazal že junija lani na mednarodnem gledališkem festivalu v lacijskem kraju Veroli.

KOROŠKA POJE

23. revija pevskih zborov Koroška poje, ki jo prireja Krščanska kulturna zveza, je na koncertu 5. marca v Celovcu posvetila posebno pozornost slovenskim skladateljem v svetu ob 50-letnici njihovega zdomstva. Kot solisti so nastopili Marko Bajuk, Veronika Fink Menvielle in Marko Fink, ki so bili vsi rojeni v Argentini, kot je bil rojen v Buenos Airesu dirigent Mirko Špacapan ml., ki je na koncertu vodil goriški zbor Podgora. Skladbe izseljencev so izvajali tudi koroški zbor iz Žitare vasi, Sel, Bilčovsa in škočjana ter celovski zbor Jakob Petelin Gallus.

Revija Koroška poje je 12. marca segla v Kanalsko dolino, kjer je bil koncert na Trbižu. Spregovorila sta domači kulturni delavec Salvatore Venosi in predsednik KKZ Janko Zerzer.

Štiri nove knjige Krožka V. Šček

Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček je izdal štiri nove knjige v svojem nizu "belih priročnikov", ki je tako dosegel že 15 zvezkov. V italijanščini sta bili ponatisnjeni (15 oz. 12 let po ciklostiliranih izdajah) študiji o začetkih samostojnega slovenskega političnega nastopanja na Tržaškem v letih 1945-49 (avtorica Nadja Magajna) in 1949-52 (avtor Aleš Breclj). S prejšnjima knjigama Adrijana Pahorja in Brune Ciani je tako podrobno obdelano obdobje do 1956.

Marko Tavčar je zbral in opremil z uvodom in opombami parlamentarne nastope in vprašanja Virgila Ščeka. Dokumenti so objavljeni v italijanskem izvirniku.

Ivo Jevnikar pa je uredil drugi del zbirke mednarodnih pravnih in političnih dokumentov o pravicah manjšin. Tudi to gradivo je objavljeno v italijanščini.

Krožek Virgil Šček ima sedež v Ul. G. Gallina 5, 34122 Trst.

UMRL DR. BORIS ZIDARIČ

V Ljubljani je 28. februarja umrl dr. Boris Zidarič. Rodil se je 4. septembra 1919 v Trstu, družina pa se je zaradi fašizma preselila v Ljubljano. Kot gospodarstvenik je delal pri Gospodarski zbornici Slovenije in Jugoslavije, tudi v Celovcu in Trstu. Zaradi sodelovanja z Danilom Zelenom in tigrovci je bil na II. tržaškem procesu obsojen na šest let zopora. Doživel pa je tudi taborišče Buchenwald.

PALME MUČENIŠTVA

Celjska Mohorjeva družba je izdala novo, dopolnjeno izdajo obsežne knjige Palme mučeništva, ki prinaša življenjepise žrtev komunizma in vojne med duhovniki, semeniščniki, redovniki in redovnicami, nekaj tudi med laiki. Zdaj je v njej popisanih 240 žrtev.

DVE MUHI NA EN MAH

Prof. Diomira Fabjan Bajc, ki je pri naši reviji izdala slovensko-italijanski jezikovni in prevajalski priročnik Lažni prijatelji, je skoraj istočasno izdala pri Goriški Mohorjevi družbi slovensko-italijanski frazeološki slovar s 3.000 enotami Dve muhi na en mah – Due piccioni con una fava.

POGROM V ITALIJANŠČINI

V letu 1994 je začela izhajati tudi v italijanščini revija Združenja za ogrožene narode Pogrom. "Gesellschaft für bedrohte Völker" je nastala v letih 1968-70 v Zah. Nemčiji, kjer izdaja revijo Pogrom. Revijo s tem naslovom izdaja zdaj italijanska podružnica tudi v italijanščini z izvirnimi in prevedenimi članki (naslov: C.P. 6282, 50127 Firenze, tel. in faks 055/488600). Glavni urednik štirimesečnika je Alessandro Michelucci.

V prvi lanski številki je spominski članek posvečen časnikarju Massimu Olmiju (1926-93). Olmi je objavil tri knjige o manjšinah v Italiji.

UMRL DR. ANTON ČEPON

V Ljubljani je 21. marca umrl najstarejši slovenski duhovnik, dr. Anton Čepon. Dne 8. maja bi dopolnil sto let. Rodil se je v Horjulu in bil posvečen v duhovnika leta 1919 v Ljubljani. Šest let kasneje je doktoriral iz filozofije na Dunaju in nastavljen je bil kot profesor klasičnih jezikov in filozofije na škofjski gimnaziji v Šentvidu. Po vojni je bil spiritual v semenišču, nato je 30 let delal v stolnici, dolgo kot dekan. Redno je maševal še pet dni pred smrtjo.

SLAVJE ZA ZORANA MUŠIČA V PARIZU

V slovitem Grand Palaisu v Parizu so za goste in časnikarje 3. aprila odprli veliko retrospektivo slovenskega slikarja Zorana Mušiča, ki se je rodil pred 86 leti v Gorici. Taka čast je doletela pred njim le še tri živeče umetnike. 112 olj in 149 grafik ter drugih risb in slik bo na ogled do 3. julija. Odprtja sta se udeležila francoski in slovenski predsednik Mitterrand in Kučan. Mušičevo ime je dobilo velik poudarek tudi v strokovni literaturi, v kratkem pa bodo v Franciji odprli še tri razstave njegovih del.

SLOVENSKA KULTURA V TRSTU

Na tržaškem županstvu je prišlo 18. marca do pomembnega srečanja zastopnikov tržaške in ljubljanske občine pod vodstvom županov Riccarda llyja in Dimitrija Rupla.

Istega dne so v občinski palači Costanzi odprli razstavo Dvojnost o slovenski kulturi v Trstu. S tem se je začel niz prireditev na to temo v priredbi tržaške občinske uprave.

REZIJANSKI PRAVOPIS

Nizozemski strokovnjak prof. Han Steenwijk je pripravil pravopis rezijanskega narečja. V sodelovanju z drugimi ga je založila občinska uprava. Pobuda se je rodila na mednarodnem posvetu v Reziji pred štirimi leti.

40-LETNICA CERKVE

MARIJE POMAGAJ V TORONTU

Od 2. do 11. decembra je bil v Torontu v Kanadi misijon ob 40-letnici slovenske župnijske cerkve Marije Pomagaj. 8. decembra 1945 je namreč v njej prvič maševal škof Gregorij Rožman. Župnijo, še prej (1951) pa duhovnijo od začetka vodijo lazaristi.

V času misijona je bilo 10. decembra srečanje s torontskim nadškofom dr. Alojzijem Ambrožičem, naslednjega dne pa je bilo osrednje slavlje v cerkvi in dvorani.

PRVA OBLETNICA SMRTI

MIRANA HROVATINA

Ob prvi obletnici nasilne smrti tržaškega televizijskega snemalca Mirana Hrovatina v Mogadišu v Somaliji se je konec marca v Trstu in Gorici zvrstila kopica spominskih prireditev in pobud. Na pročelju sedeža Časnikarske zbornice v Trstu so ob tablo v spomin žrtev tržaškega sedeža RAI v Mostarju Aleksandra Ote, D'Angela in Lucchete postavili še tablo za Hrovatina.

UMRL BASIS

LADKO KOROŠEC

20. marca je umrl znani slovenski operni pevec Ladko Korošec. Rodil se je 3. avgusta 1920 v Zagorju. V letih 1941-71 je pel v operi SNG v Ljubljani, zlasti v komičnih vlogah. Nastopal je tudi v tujini in prejel več nagrad. Po upokojitvi je še veliko nastopal po Sloveniji. Napisal je knjigo spominov Na tista lepa pota.

VESELA POMLAD V RIMU

Mladinski pevski zbor Vesela pomlad z Opčin, ki ga vodi Franc Pohajač, SDB, je v dneh od 11. do 15. marca sodeloval na 2. mednarodnem pevskem tekmovanju Orlando di Lasso v Rimu. Dosegel je najboljše mesto v izvedbi ljudskih pesmi in srebrno odličje za vse nastope.

Zbor je imel v Rimu več koncertov. Z njim je bil tudi uveljavljeni harmonikar Denis Novato, ki je prav pred kratkim izdal kaseto Muzikant iz Trsta.

Boris Pahor - Alojz Rebula:

Edvard Kocbek pričevalec našega časa

Martin Jevnikar

V začetku leta 1975 je izšla v založbi Zaliva v Trstu 155 strani debela knjiga **Edvard Kocbek pričevalec našega časa**. Za Kocbekovo 70-letnico sta jo izdala Boris Pahor in Alojz Rebula, ker sta videla, da se ga domovina ni spomnila na zaslužen način, nasprotno, prav za 70-letnico so ga začeli načrtno in organizirano napadati v vseh možnih sredstvih množičnega obveščanja, prisilili so ga, da je odstopil z vseh političnih položajev, saj je bil vrsto let podpredsednik Prezidija LRS, za deset let pa ni smel priobčevati nobene stvari v Sloveniji.

Ves ta hrup je povzročil, da večina Slovencev ni zvedela, o čem pišeta Pahor in Rebula v knjigi o Kocbeku in o čem pripoveduje Kocbek v svojem intervjuju. Zato si danes oglejmo samo to, kar prinaša knjiga. Sestavljena je iz treh delov: prvega je napolnil Boris Pahor, drugega Alojz Rebula, tretjega Edvard Kocbek z odgovori na Pahorjeva vprašanja.

Boris Pahor piše v začetku, da je začel pogovor s Kocbekom že pred leti v opatijski kavarni. Takrat se je Kocbek strinjal, da mu Pahor pokaže svoje zapiske o njem, preden jih da v tiskarno. Pahorja je zadržalo drugo delo, zato mu je pred nekaj meseci sestavil niz vprašanj. Kocbek je izbral tista vprašanja, "ki jih je zaslužil kot najbolj pomembna, in nam z odgovori nanje ponudil nezamenljiv zgodovinski dokument".

Prvo vprašanje se tiče Dolomitske izjave. Kocbek pravi, da je bila vedno veljavna struktura začetne OF, ta pa je bila od vsega začetka koalicija treh popolnoma samostojnih in enakopravnih temeljnih skupin, komunistične, krščansko socialistične in sokolske. Temeljne so se imenovalle, ker so se med seboj imele za enakovredne in ker je bila vsaka med njimi od tal do vrha hierarhično organizirana.

Počasi pa si je partija z nasiljem pridobila vodilno vlogo in z Dolomitsko izjavo je prevzela vodstvo, ostali skupini sta se morali odpovedati svojim strukturam in priznati partiji izključno in absolutno oblast. "Začel je delovati tihi teror." Kocbek se je sprva upiral, spoznal pa je, da je to politika jugoslovanske partije, ki je spet odvisna od sovjetske. Dolomitsko izjavo je podpisal, "da bi onemogočil psihično in fizično nasilje nad nami". Vendar pa mu niso nikoli popolnoma zaupali. Kidrič in Kardelj sta mu stalno govorila tudi po vojni: "Si že fejš fant, ampak objektivno si nevaren".

Na vprašanje, kako je mogel sodelovati s komunisti, ki jih je dobro poznal, je odvrnil, da se mu je zdelo, da je nastopil čas, da se Slovenci skupno upro napadalcu in sami uredijo svoje življenje po vojni. "Bili smo med prvimi kristjani v Evropi, ki smo tvegali razširitev pojma o krščanski ljubezni do bližnjika na slehernega bližnjika in utemeljili verovanjsko zemeljskost kot duhovni dialog."

O beli gardi pravi, da je bila zgrešena, da bi bili morali kristjani, ki niso mogli v OF, mirovati. Ne postavi pa si

vprašanja, kako bi se bilo dalo odpraviti pobijanje uglednih Slovencev, preden so se organizirale vaše straže.

"Kdaj si zvedel za pokol domobrancev?" Razmeroma pozno, poleti leta 1946, ko sem se z družino vrnil iz Beograda. Novici nisem mogel verjeti. Začel sem preverjati njene prvine, toda vsa pota do resnice so bila hermetično zaprta, niti velika večina komunistov ni vedela zanjo, kaj šele ostali državljani." Na njegovo željo so sklicali sesta-



nek Centralnega komiteja in tu je zahteval pojasnilo o domobrancih. "Vsi sogovorniki so me vztrajno in zgovorno prepričevali, da sem napačno informiran, češ da so domobranci v prevzgjajališčih, da jih bodo le počasi spuščali na domove, voditelje pa kaznovali, kakor kdo zasluži." Kocbek jim je verjel in si oddahnil, toda kmalu je dobil trdne dokaze o uboju domobrancev, zato je hotel odstopiti, toda odstop je preprečila izjava kominforma. Rešitev iz te krivde vidi v tem: "Gre torej za javno priznanje krivde, ki se tiče nas vseh. Tako dolgo se ne bomo znebili preganjanje in more, dokler javno ne priznamo svoje krivde, svoje velike krivde. Brez tega dejanja Slovenci ne bomo nikoli stopili v čisto in jasno ozračje prihodnosti."

To je torej Kocbekov intervju o domobrancih, ki je tako razburil slovenske oblastnike in ki je dokončno razkril vsa resnica o pobojih.

V knjigi ima Pahor poročilo o Kocbekovi knjigi novel **Strah in pogum**, ki je zbudilo polemike in Pahorjeve odgovore. Rebula pa je priobčil **Premišljevanje o Listini**, 60 strani dolgo razpravo o tem Kocbekovem partizanskem dnevniku.

Tako je knjiga o Kocbeku aktualna, pričevanjska in napisana na ustrezni znanstveni višini in še danes zanimiva.

Irma Ožbalt: Mrzle peči

Pri Mohorjevi družbi v Celju je izšla kot 144. knjiga Slovenskih večernic zbirka črtic Irme Ožbalt **Mrzle peči**. V glavnem gre za spomine na mladost, ki jo je preživljala v Žužemberku na Dolenjskem, kjer se je rodila leta 1926, in v Šempetru v Savinjski dolini na Štajerskem. Med vojno je študirala v Ljubljani na nižji gimnaziji in na učiteljski. Od tu so jo v jeseni 1945 izključili s pojasnilom, "da s svojim katoliškim prepričanjem ne morem postati učiteljica. Jeseni 1946 mi je prof. Dora Vodnikova omogočila ponovni vpis na gimnazijo. Po maturi sem se vpisala na univerzo, na slavistiko. Diplomirala sem v jeseni 1952 iz slovenskega jezika in književnosti ter angleškega jezika in književnosti."

Razmere po vojni so bile posebno za profesorje težke, ker so jih nadzorovali starši in krajevni oblastniki in pazili, da bi se kako ne pregrešili proti novemu redu, ki so ga vpeljavali. V črtici **Moja zgodba** piše o tem naslednje: "Čeprav sem bila vseskozi odlična študentka in čeprav je bilo v tistih letih povsod po višjih gimnazijah pomanjkanje slavistov in germanistov, me je Ministrstvo za prosveto poslalo službovat na takratno nižjo gimnazijo na Polzeli v Savinjski dolini."

Tam je ostala dve leti, potem je dobila službo bibliotekarja v Slovanskem inštitutu na ljubljanski univerzi. Dobila je torej službo v Ljubljani, vendar ni smela stopiti pred mladino, ker je bila verna profesorica. Leta 1957 se je poročila in odšla v Sydney v Avstraliji. Tam je ostala pet let, dve leti je učila, potem je pazila na otroka, ki sta se ji rodila. Z možem in otrokoma se je vrnila v Slovenijo in se naselila v Mariboru. Zaposlila se je na zavodu za tuje jezike, predavala angleščino na Višji komercialni šoli in slovenščino in angleščino na tečajih za odrasle.

Ni se počutila dobro, zato se je z družino 1966 preselila v Montreal v Kanadi. Tu se je končno ustalila in se posvetila delu, za katero je doštudirala. 23 let je predavala angleščino kot tuji jezik na šoli za zvezne uslužbenke. Nadaljevala je s študijem na univerzi in si pridobila magisterij in doktorat, in sicer iz slovanskih jezikov in primerjalne književnosti. Vzporedno je raziskovala in pisala razprave o slovenskem jeziku in književnosti, prevajala iz slovenščine v angleščino in obratno, z referati sodelovala na zasedanjih Society for Slovene Studies, ki ima sedež na Columbia University v New Yorku, objavljala članke in razprave v ameriških in kanadskih slavističnih publikacijah. Istočasno piše črtice in jih pribočuje v ameriških in domačih revijah. Od 1990 je v pokoju.

V knjigi *Mrzle peči* Ožbaltova piše in razmišlja o krajih in ljudeh iz dveh dolin, v katerih je preživljala svojo mladost. To je gornja dolina reke Krke, siromašen kraški svet,

ki je le s trdim delom preživeljal svoje prebivalce, dosti pa jih pošiljal po svetu za kruhom. Druga dolina, kjer je preživela desetletje pred zadnjo vojno, pa je Savinjska dolina okrog Šempetra z rimsko nekropolo. Tu je doma hmelj, raste v urejenih vrstah in daje ljudem toliko zaslужka, da živijo udobno v košatih hišah. Tretje prizorišče je kanadski Montreal, velemesto z razgibanim življenjem vseh narodnosti sveta. Nanj ni tako navezana, ker je prišla sem že v zrelih letih, ko je že izpuhtela otroška idilika in romantika. Tako ji je Montreal nekaj odmev in odsev nekdanjega življenja, njegovo dopolnilo.

Junaki teh zgodb so preprosti ljudje, resnični, njeni nekdanji znanci, preneseni v knjigo, kakršni so bili v resnici. Starajo se in umirajo, pisateljica jim postavlja spomenike, da bi jih ohranila mladini doma in v tujini. Sama pravi, da piše "ker mi je utešitev hrepenenja po domačih krajih in ljudeh. Ko razmišljam o vseh teh krajih in ljudeh, mi prihajajo pred oči oblike in barve, glasovi in vonji iz tiste prelepe ubranosti moje mladosti, ko je bil svet poln še neodkritih skrivnosti, topel in varen. V ta svet se spuščam po mir, ravnotežje, po vero v sočloveka".

Pripoveduje o domačih, o očetu, ki je moral zaradi dolgov prodati kmetijo in delati kot žagar pri tujem gospodarju ali na lastni žagi, v delu od jutra do večera, o materi, ki je skrbela za družino, podpirala reveže, o tetah učiteljicah, o dedu in babici, o sosedih, o Žužemberku, ki je bil napreden in razvit trg, med zadnjo vojno pa zelo porušen. Šele v samostojni Sloveniji so dobili dovoljenje, da smejo zgraditi porušeno cerkev in župnišče.

Knjiga je polna življenja najrazličnejših ljudi, otrok in odraslih, kmetov in siromakov, tudi ciganov, ki imajo po vojni na pokopališču poseben prostor za grobove s črnimi ploščami. Vsi ti ljudje so pisateljici dragi, del njenega življenja, ki vsem počasi odteka. Ob ljudeh pa živi narava v vseh letnih časih, v bujnem zelenju in pokrita s snegom, po katerem vodijo le ozke gazi. Spomladi in poleti vse cveče in prepeva, da je pisateljica zamaknjena v to idilično lepoto. Toda tudi narava se spreminja, nove ceste, nove hiše izpodrivajo travnike, njive in drevesa, kakor so v kmečkih hišah štedilniki izpodrinili krušne peči, v katerih so pekle gospodinje kruh za cel teden, pozimi pa so se na pečeh grel, se pogovarjali, vasovali in peli. Peči so marsikje podrli, ker so bile prevelike, ali pa samevajo v zaprtih sobah.

Ožbaltova pripoveduje prizadeto, z ljubeznijo oživlja ljudi, naravo in razmere, da je knjiga prepričljiva in dopolnjuje slovensko narodopisje.

V knjigi je veliko fotografij krajev, ki jih opisuje.

knjige

Ob knjigi Antona Stresa: Človek in njegov Bog

Knjiga dr. Antona Stresa **Človek in njegov Bog**, ki je pravkar izšla pri celjski Mohorjevi družbi, spada med tiste kulturne podvige, ki so v slovenski kulturni produkciji več kot redki: ki so izjemni. To iz dveh razlogov: najprej zaradi avtorja, ki danes nedvomno predstavlja najmočnejšo mislečo glavo na Slovenskem. In drugič zaradi teme, ki ne bi mogla biti pomembnejša, saj gre za središčno vprašanje človeškega iskanja, za vprašanje samega božjega obstoja.

Knjiga nosi podnaslov **Filozofska teologija**, kar pomeni, da je s svojimi več kot štiristotimi stranmi razpeta med dvema disciplinama, med teologijo in filozofijo. Dejansko je to zahtevno besedilo, skozi katero se bo človek brez neke teološke in filozofske izobrazbe težko prebil: **Človek in njegov Bog** ni knjiga za vse. A za človeka, ki ga ta tematika zanima, je to prava intelektualna, še več, duhovna gostija in zraven, kar bomo še poudarili, velika lekcija filozofske kulture.

Čemu ta knjiga? Naj odgovori sam avtor: "V naši bolj ali manj sekularizirani in razkristjanjeni kulturi verovanje v Boga, kot ga doživlja verni človek, ni več samoumevno, temveč postaja stvar osebne premisleka in odločitve. "Izhajajoč iz te ugotovitve avtor potem izpostavi pojem **naravne teologije**, se pravi tiste teologije, ki se v svojem razmišljanju o Bogu ne opira na kakšno posebno, nadnaravno razodetje, kakor ga poznajo velike monoteistične religije, knjige, se pravi Svetega pisma ali Korana, kakor so judovstvo, krščanstvo in islam. To je teologija, ki izhaja iz prepričanja, da je človek zmožen nekaj spoznati o Bogu, o njegovem obstoju in njegovem bistvu, s pomočjo svojega naravnega razuma. Ne opira se torej na nobeno religiozno avtoriteto in njen postopek je zgoj razumski. To se pravi, da gre za pristop, ki more nagovarjati tudi nevernega človeka.

Avtor v uvodu zavrača stališče nekaterih, ki naravni teologiji odrekajo mesto med filozofskimi panogami, ka-

kor na primer filozofa Wittgenstein in Heidegger. Njima lahko zoperstavi sodobnega filozofa Levinasa, ki nasprotno meni, da je spraševanje po Transcendenci pristno filozofsko vprašanje.

Naj omenimo neko avtorjevo samomejitev, ki mu je v posebno intelektualno čast, se pravi njegovo sprejemanje tako imenovanega hermenevitičnega kroga, ki ga je uvedel Heidegger. Gre za prepričanje, da je človekovo mišljenje pogojeno od njegovega zgodovinskega bivanja, četudi hoče govoriti iznad njega. Z drugimi besedami to pomeni, da Stres prizna, da četudi obravnava problematiko na čisto filozofski torej nevtralnimi ravni, ne more izskočiti iz svoje krščanske kože.

Knjiga je razdeljena na pet tematskih sklopov: 1. **Religija v svoji vlogi in značilnostih**, kjer je posebno aktualno vprašanje svetega; 2. **Bog v okviru metafizike**, kjer avtor jemlje v pretres klasične dokaze sv. Tomaža o Božjem bivanju, in kritiko, ki jo izreka proti metafizičnemu dokazovanju moderna filozofija od Kanta naprej; 3. **Transcendentalistična naravna teologija**, ki bralca še posebej pritegne, ker gre za novo moderno dokazovanje Božjega obstoja, in sicer ne več po poti vzročnosti, ampak po poti transcendentne izkušnje. S kar petimi takšnimi izkušnjami – na ravni spoznanja, svobode, smiselnosti, moralnosti, medsebojnih razmerij – avtor prepričljivo dokaže, kako človekova presežnost zahteva neko Neskončnost. V zadnjem poglavju – **Naša podoba neupodobljivega Boga** – govori o tem, kaj moremo po naravni poti reči o Bogu. Govori o njegovi neskončnosti, absolutnosti in večnosti. Mogoče najprivlačnejše strani knjige najde bralec na koncu, ko avtor obravnava problem problemov, se pravi problem zla. Več kot prepričljivo, neovrgljivo dokaže, da je mogoče zlo priznati samo, če priznavamo Boga. S tem povzema besedo Tomaža Akvinskega: "Če je zlo, je Bog".

Kljub svoji rezerviranosti do klasične metafizike ali ontoteologije Stres

sega po njenem gradivu, kadar se mu zdi primerno. To je vidno posebno v zadnjem delu knjige. To tudi daje knjigi neko zlahtno uravnovešenost.

Kot je razvidno iz povedanega, pri tem delu gre torej za najvišjo možno miselno tematiko. V njej se avtor giblje z gosposko sproščenostjo, a pri tem vendar ne zapade v kakšno strokovnjaško samoumevnost, kaj šele samovšečnost. Stalno se v njegovem besedišču ponavlja beseda **skrivnost**. Čeprav gre za suho filozofsko govorico, se avtor dobro zaveda, da ves čas hodi ob robu oceana – ob robu neznanke Božje skrivnosti, njegove bistvene nedoumljivosti.

Omenil sem kulturno informativnost tega dela. Dejansko bralec mimogrede dobi tudi vrsto lekcij iz zgodovine filozofije, od Platona do Tomaža, od Kanta do Hegla, od Heideggerja do Wittgensteina. Še posebej pa so avtorju blizu predstavniki sodobne judovske fenomenološke misli kakor Husserl, Levinas, Buber. Sicer pa o široki avtorjevi erudiciji pričča že seznam citiranih avtorjev na koncu knjige. Še bolj razčlenjeno jo prikaže več strani obsegajoča bibliografija v različnih jezikih, ki je prav tako navedena na koncu knjige. Ti dve prilogi dopolnjuje tematsko kazalo, to je kazalo po pojmihi, s katerim se knjiga zaključuje.

Skratka, gre za delo, ki je po svojem miselnem zamahu in aktualnosti vredno evropskega knjižnega trga.

A.R.

MONUMENTA FRISINGENSIA BRIŽINSKI SPOMENIKI



Najprimernejše darilo
za vaše partnerje

Slikar Rosignano v galeriji Le caveau

Nedaleč od galerije Cartesius že nekaj časa deluje umetnostna galerija Le caveau. Svoje lepe prostore je dala galerija na razpolago slikarju Liviu Rosignanu, ki je tam razstavljal od 16. februarja do 11. marca.

Razstava je bila nekoliko neobičajna: na njej je bilo preko dvajset ženskih portretov, ki jih je slikar izdelal v zadnjih mesecih prav za to razstavo. Slike so nastale v razmeroma kratkem obdobju, zato jih veže umetnikovo hotenje, da ustvarjajo enotno pripoved o ženski.

Da, lahko bi rekli, da je pred nami izsek iz ženskega sveta. Mnoge izmed portretirank so znane tržaški publiki, saj so se uveljavile s svojim delom ali javnim nastopanjem. Priljubljenost Livia Rosignana in pa dejstvo, da je predstavil portrete tu živečih oseb – oboje je vplivalo na res velik odziv obiskovalcev galerije. Veliko je bilo ljudi na otvoritvi, mnogi pa so si razstavo ogledali v naslednjih dneh. V načrtu so bile še številne pobude v režiji galerijskega vodstva, da bi galerija res lepo zaživela ob slikah, toda tragično je, da je umrla umetnikova žena, in vse druge pobude so odpadle.

O Rosignanu je bil že večkrat govor med temi oddajami, saj gre za umetnika, ki redno razstavlja v Trstu in zna nekako poudarjati svojo vez z mestom. Kolikokrat nam je predstavil kak kotiček iz starega mestnega jedra, kako številni so njegovi interjerji značilnih tržaških kavarn ali gostiln! Mizica ob mizici, zatopljeno branje časopisa, ali pa kozarec vina na leseni mizi, ljudje v burji z dvignjenim ovratnikom, naglo izrisane podobe kot gmote sive, rjave barve... v nekakšnem impresionističnem slogu naših dni.

Tokrat pa ženski svet. Rosignano je tudi pisatelj, zato je svojo razstavo opremil z zapisom ob dveh kritikih. V njem razlaga svoje gledanje na portret. Trdi, da ima prav slikanje ljudi najrajši, da je nastopil slikarsko pot prav s to zvrstjo. Pa tudi zdaj, ko nekaj časa ni slikal, je čutil potrebo, da se loti slikarstva s portretiranjem. Zanima ga tisti izraz pri ljudeh, ki ni sad poziranja ali posledica nastavljenega nasmeška. Namenoma se pretvarja, da slika roko ali nekaj drugega, tako da se portreti-

ranec malo sprosti, da pogleda bolj spontano in ne več nadzorovano. Slikar hoče ujeti psihološki lik človeka, ki je pred njim, seveda ve, da je to silno težko, da je vsakdo sestavljen, zapleten mozaik, da ne moremo zajeti vsega z eno samo sliko. In vendar, se stri-

njam z njim, da nam je kdaj lažje dojeti bistvo neznanega ali komaj znanega človeka kot pa spoznati dno in globino najbližjih.

Vsaka od predstavljenih žensk je tip zase, vsaka nehote pripoveduje o sebi več, kot si misli. Slikar je vsaki namenil posebno barvo, kajti barva odraža psihološki profil portretirank. Večja ali manjša podobnost je torej odvečno vprašanje. Umetnik je hotel posredovati svoje dožemanje ženske in prodreti v njene globine. Vsako interpretiranje pa je dejanje svobode.

Magda Jevnikar

Avgust Černigoj: ob koncu razstave

Letos novembra bo minilo deset let od smrti slikarja Avgusta Černigoja. Pričakovati je, da obletnica ne bo šla mimo nas, saj je vsakomur, ki pozna zgodovino tržaškega, a tudi širše vzeto slovenskega slikarstva v tem stoletju, jasno, kako pomembno vlogo je odigral Černigoj na področju likovne umetnosti. Ne mislim le na njegovo izkušnjo Bauhauza, ki jo je skušal prenesti v svoj krog, ampak tudi dejstvo, da je poosebljal umetnika-avantgardista, radovednega za vse, odprtega na široko v svet, išočega predvsem koncept in skoraj hladnega ali brezbriznega do končnega izdelka. S tem temeljnim prepričanjem se je postavil na stran tistega pojmovanja umetnosti, ki zavrača lastno uresničitev, ker ga zanimajo le ideje in načrti. Velik del umetniškega ustvarjanja v tem stoletju je šel v to smer.

Nekakšen uvod v obeležje Černigojeve obletnice smrti je pripravila galerija v Gradiški ob Soči, poimenovana po slikarju Spazzapanu. Od septembra do konca januarja, prvotni rok so podaljšali zaradi velikega zanimanja obiskovalcev, je bila v prostorih galerije razstava del, ki so od leta 1985 last goriške Pokrajine. Tistega leta je bila v Gorici velika in odmevna razstava o futurizmu v Julijski krajini in Černigojev opus je bil primerno ovrednoten. Gorica – in torej ne rodni Trst – naj bi prevzela skrb za Černigojevo ime. Po desetih letih so prišle slike na razstavo, kam bodo šle po njej, ne vem, zato je vprašljivo, ali je Pokrajina naredila "uslugo" Černigoju.

Černigoj je bil res središčna osebnost likovnega življenja v Trstu, zato

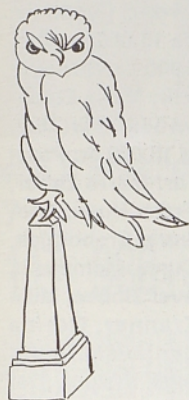
se mi zdi dokaj nenavadno, da imamo v Trstu le nekaj njegovega v muzeju Revoltella, nato pa verjetno glavnino v Lipici in zdaj ta corpus v Gorici. Naj pri tem dodam, da je treba priznati organizatorjem v Gradiški smisel za take projekte, saj je bil obisk razstave izredno visok, pa že na otvoritvi sami je bilo čutiti, da je to posebno pomemben kulturni dogodek, in govorniki za mizo so vsi po vrsti – strokovnjaki ali politiki – to poudarjali.

In kaj si je bilo mogoče ogledati na razstavi? Med slikami je bilo osem olj in ena tempera, risb je bilo 55, največ pa je bilo lesorezov, monotipov, vseh grafik skupaj 75. Dela so iz različnih časovnih obdobj, najstarejše je iz leta 1929, v veliki večini pa gre za dela, ki so nastala po drugi svetovni vojni. Kar izstopa, je dejstvo, da je pred nami veliko figur, večkrat gre za osebe iz družinskega okolja, ob tem pa je tudi prav mnogokrat prikazan umetnikov atelje, seveda z vsem tistim tako očarljivim neredom, zaradi katerega si imel vtis, da se v njem vse dogaja tako hitro, da tiste naglice še slikar sam ne dohaja.

Seveda so v zbirki tudi Černigojeve značilne kompozicije, ki so tako njegove, da jih ni mogoče pripisati komu drugemu, čeprav s tem še ni rečeno, da jih kdo ne skuša posnemati.

Černigoj je prisoten na razstavi še z videom, ki so ga posneli le nekaj mesecev pred njegovo smrtjo. Izšel je tudi katalog, sicer skromen, v njem pa je poudarjeno, da je doslej najboljša študija o slikarju tista, ki jo je napisal Peter Krečič in je izšla v monografiji leta 1980.

Magda Jevnikar



SLOVENSKA AGENCIJA ZA BOLJŠO VOLJO

Ljubljana, marec. (*Figa press*). Predstavniku Čukoagencije za Slovenijo je uspelo dobiti na vpogled pismo, s katerim se njeno veličanstvo britanska kraljica Elizabeta II. odziva na prošnjo nekaterih matičnih Slovencev, naj bi sprejela Slovenijo, ki bo kmalu poangležena, v Združeno kraljestvo kot enega od njegovih dominionov...

“Vaša zaljubljenost v Shakespearjev jezik s katerim, kakor pravite, poplavljate Vašo milo Slovenijo, me je globoko ganila,” je zapisala med drugim kraljica. “S tem pa ni treba, da čisto pozabite svojo graciozno slovenščino. Tako boste omogočili, da bodo od te združitve imeli kaj tudi angleški slavisti, odkar je ruščina postala za nas manj zanimiva. Posebej me je v vašem ljubkem pismu razveselila omemba vašega slavnega pragozda Kočevskega Roga, ki je v juniju '45 stkal tako globoke prijateljski vezi med našima narodoma. Verjemite, da me nič ne bi moglo bolj razvedriti sredi mojih družinskih in državniških skrbi kot obisk tistega slavnega gozda. Mogoče medvedov ne bi ravno streljala, razen če bi jih nastavili, ampak dovolj bi bilo, da bi videla katerega in mu od daleč rekla “hov!”... Žal me žalostno dogajanje v mojem ožjem sorodstvu zadržuje doma. Toda po mojem naročilu vas bo v mojem imenu obiskal sir William Thorbunkly, ki sem ga pravkar odlikovala z redom hlačne podveze. Njegovi puški bom prepustila enkratno veselje, da se naužije kosmatincev v vašem slavnem Kočevskem Rogu. Vaša Betka II. God save Slovenia.”

Ob pustni procesiji, ki jo je priredila skupina mladih v Ajdovščini in ki je bila nadvse sramotilna za vero in Cerkev, je predsednik republike Milan Kučan v pismu ajdovskemu

župniku izrazil svoje osebno ogorčenje nad dejanjem, ki da, kakor je zapisal, “ne samo žali vero večine Slovencev, ampak je tudi pod vsakim civilizacijskim nivojem”.

Dejanje je obsodil tudi v pismu slovenski škofovski konferenci.

Sledeč zamisli ekonomista gospoda Artička iz Kamnika, ki jo je objavil v *Pismih bralcev* v ljubljanskem *Delu*, naj bi se privrženci ideje o venetski preteklosti Slovencev združili po potrebi tudi v stranko, Čuk slovesno izjavlja, da z navdušenjem sprejema njegov predlog, saj je strank na Slovenskem tako in tako premalo. Da bi mu pomagal do uresničitve, razpisuje natečaj za najboljši naziv stranke in za najboljši grb. Naziv ne bo smel posnemati naziva že obstoječih strank, na primer *Združena lista slovenskih venetologov*. Na grbu pa ne bo smelo biti česa, kar bi dalo misliti na kakšno našo preteklost v Zakarpatju (klobuk, grablje in podobno). Predloge poslati Čuku do konca aprila. Poleg obeh predlagateljev najboljših rešitev bodo objavljena tudi imena kvalitetnejših udeležencev. Predloge poslati v zaprti kuverti pod geslom “Forza Venetija”.

LAŽNI PRIJATELJI
slovensko-italijanski slovar paronimov

**NOVO V NAŠIH
KNJIGARNAH**

**Diomira
Fabjan
Bajc**

I FALSI AMICI
vocabolario italiano-sloveno dei paronimi

..... za smeh in dobro voljo

Natakar prinese gostu zrezek:

– Gospod natakar, ta zrezek smrdi po žganju!

Natakar stopi nekoliko stran in vpraša:

– Ali še smrdi?

–o–

– V to mesto sem prišel kot majhen deček brez čevljev na nogah in brez prebite pare v žepu, pa me zdaj poglej!

– Toda vedno sem mislil, da si bil tu rojen!

– Saj ravno to ti pravkar pripovedujem!

–o–

– Tvoje spričevalo je tako slabo, da ne bo nič s kolesom, ki sem ti ga obljubil. Le kaj si počel vse leto?

– Učil sem se voziti kolo.

–o–

– Janez, reci mi kaj nežnega in sladkega.

– Puding moj.

–o–

V gostilni Jure vpraša prijatelja:

– Le kaj te tako teži in jezi, da toliko piješ?

– To, da ima moja uboga žena tako zapitega moža.

– Zob ste mi izpulili v petih sekundah in za to hočete pet tisoč tolarjev?

– Če želite, vam ga lahko pulim dve uri.

–o–

– Tvoja žena vozi kot strela, kaj ne?

– Da! Vedno v drevo.

–o–

– Gospod, rad bi vas zaprosil za roko vaše hčere.

– Ali ste že videli mojo ženo?

– Sem, gospod. Ampak vseeno bi rajši hčerko!

listnica uprave

DAROVİ V TISKOVNI SKLAD:

Ela Schart, Nabrežina, 45.000 lir;

Roman Di Battista, Števerjan, 5.000 lir;

Ema Škabar, Trebče, 5.000 lir; Milko

Sedmak, Sv. Križ, 5.000 lir; Silvana

Markuža, Nabrežina, 65.000 lir; msgr.

Lojze Škerl, Opčine, 65.000 lir; Jurij

Slokar, Trst 65.000 lir; Mila Terčon, Ses-

sljan, 65.000 lir; Diomira in Drago Bajc,

Trst 65.000 lir; Franc Rode, Rim 15.000

lir; Dimitrij Bregant, London, 20.000 lir; Marjan Markežič, Gorica 15.000 lir; Alojz Povhè, Speicher, Švica 10.000 lir; Maks Gergolet, Doberdob 15.000 lir; Kazimir Humar, Gorica 15.000 lir; Željka Simčič, Gorica 25.000 lir; Edoardo Germani, Trst 15.000 lir; Maria Elsbacher, Pagnacco, Videm 15.000 lir; Nadja Malalan, Devin, Trst 15.000 lir; Pavel Pavlica, Trst 65.000 lir; Mario Zahar, Zabrežec 10.000 lir; Franc Husu, Altamura, Bari 5.000 lir; Irena Srebotnjak, Trst 15.000 lir; Savo Cunja, Mompiano, Brescia 15.000 lir; Pavel Zlobec, Milje 25.000 lir; Martin Kranter, Gorica 15.000 lir; Breda Klanjšček, Devin 15.000 lir; Ottilia Parovel, Križpot, Trst 5.000 lir; Patrizia Krevatin, Bazovica, 10.000 lir; Marija Žgavec, Peč, Gorica 15.000 lir; Pavel Fonda, Opčine 5.000 lir; Mario Magajna, Trst 5.000 lir, Milan Sfiligoj, Videm 15.000 lir; Marija Grisoni, Žavljje, Trst 65.000 lir.

DAROVİ V SPOMIN:

N.N. iz Trsta daruje 10.000 lir za Mladiko ob obletnici smrti Jožeta Peterlina.

N.N. daruje v tiskovni sklad Mladike 100.000 lir v spomin na Danilovega brata.

Vsem prisrčna hvala!



ZADRUŽNA KRAŠKA BANKA

Tvoja domača banka

Tel.: (040) 21491

Sedež: Opčine - ul. Ricreatorio, 2

Podružnice:

TRST - Trg Libertà, 5

NABREŽINA - Trg Sv. Roka, 106

SESLJAN 44

BAZOVICA - Ul. I. Gruden, 23